

SOCIALSTYRELSEN

HELE VEJEN RUNDT

Redskaber til arbejdet
med unges rusmiddelproblemer

Hele vejen rundt. Redskaber i arbejdet med
unges rusmiddelproblemer.
Socialstyrelsen 2012

Forfattere: Lene Sook Emmeche, Mette Nielsen
og Maj Eun Herløw

Sproglig bearbejdelse: Ulrikke Moustgaard

Foto: Michael Daugaard

Layout og tryk: KreativGrafisk, Odense

ISBN 978-87-92743-98-5

Elektronisk ISBN 978-87-92743-99-2

2. oplag 2013, trykt i 3000 eksemplarer

Pris: Gratis

Hæftet kan downloades på:
<http://shop.socialstyrelsen.dk/>

Hæftet kan også fås ved henvendelse til:
Socialstyrelsen
Edisonsvej 18, 1. sal
5000 Odense C
Tlf: 72 42 37 00
www.socialstyrelsen.dk

HELE VEJEN RUNDT

Redskaber til arbejdet
med unges rusmiddelp problemer

Indhold

Forord.....	6
1. Indledning	8
Principper for god støtte.....	9
2. Fra brug til misbrug	12
Hvorfor bruger unge rusmidler?	13
Hvad er misbrug?	14
Hvornår bliver forbrug til misbrug?.....	15
Hvad kendetegner unge med rusmiddelproblemer?.....	18
3. Bekymret? De første skridt	22
Skærpet underretningspligt	24
At handle på sin bekymring	26
Redskaber	27
Faglige samarbejdsfora: SSD, SSP og PPR.....	27
Anonym rådgivning.....	30
Tjekliste	31
4. Relationen til den unge.....	32
Afklaring af din egen rolle.....	34
Den anerkendende tilgang.....	36
Ambivalens og motivation	36
Redskaber	37
Fokus på positive mål og løsninger	37
Samtaleteknikker.....	39
Livslinje	40
Fordele/ulempe-skema.....	41
Tjekliste	43
5. Den unges netværk	44
Hvad siger loven?	46
Det vigtige samspil	46
Inddragelse af forældre	48
Inddragelse af venner	50
Inddragelse af skole/uddannelse og arbejde.....	51

<i>Redskaber</i>	53
Netværkskort	53
Netværksmøder	54
Forældregrupper	56
Gruppearbejde med unge	57
<i>Tjekliste</i>	59
6. Det gode samarbejde	60
Sæt samarbejdet i system	62
<i>Redskaber</i>	63
Rusmiddelpolitik: En handleguide til et fælles fodslag	63
Holdninger og faglig dialog	64
<i>Tjekliste</i>	67
7. Sagsbehandling	68
Hvad siger loven?	70
Inddragelse af den unge og hans forældre	72
Tilrettelæggelse af indsatsen	73
Iværksættelse af støtten	75
<i>Redskaber</i>	78
Udredning af unge med rusmiddelproblemer	78
Få overblik over den unges situation	78
Udredning af den unges situation og problemer	80
<i>Tjekliste</i>	81
8. Udmøntning af støtte og/eller behandling	82
Ambulant misbrugsbehandling til unge	84
Kontaktperson til den unge	85
Kombinationsforanstaltninger	86
Anbringelse eller aflastning	86
Efterværn	86
<i>Redskaber</i>	87
Behandlingsplanen	87
Screeningsredskaber i misbrugscentre	88
Screening og udredning af psykiske problemer	89
9. Mere viden	90

Forord

Rusmiddelproblemer blandt unge er et stort problem – både i et aktuelt perspektiv og på længere sigt. Når unge får problemer med rusmidler, hænger det næsten altid sammen med, at de mistrives og oplever andre problemer. Samtidig starter størsteparten af de mennesker, der udvikler rusmiddelproblemer, med at bruge rusmidlerne i en ung alder. Tidlig og målrettet støtte til unge med rusmiddelproblemer er derfor central – både i et samfundsmæssigt perspektiv og ikke mindst for de unge selv.

Hæftets formål

Formålet med hæftet er at give inspiration og redskaber til arbejdet med disse unge. Hensigten er at formidle centrale perspektiver fra forskning og praksis i en overskuelig form. Du kan læse om de centrale elementer i en støtteindsats, om hvordan du griber såvel en bekymring som en indsats an, og om hvad du og dine kollegaer og samarbejdspartnere kan gøre for at få et godt samarbejde om en indsats overfor en ung. Til slut i hæftet kan du få inspiration til, hvor du kan hente mere viden om området.

Hvem kan bruge hæftet?

Hæftet henvender sig til dig, der arbejder med unge med rusmiddelproblemer. Disse unge færdes i mange sociale arenaer – i folkeskolen, på uddannelsesinstitutionerne, på arbejdsmarkedet og i nogle tilfælde er de gledet ud af de gængse sammenhænge og færdes helt andre steder. Som fagperson møder du dem for eksempel via dit arbejde som sagsbehandler, ungekonsulent, socialpædagog og kontaktperson. Du møder dem også via dit arbejde som klasselærer, AKT-lærer og UU-vejleder.

Hvordan bruges hæftet?

Som fagpersoner arbejder I ud fra forskellige faglige og organisatoriske platforme – derfor kan hæftet også bruges på forskellige måder. Du kan læse hæftet som helhed eller læse kapitlerne enkeltvis, når du støder på nogle problemstillinger i dit arbejde. Hvert kapitel indledes med en præsentation af et konkret tema og afsluttes med nogle redskaber til, hvordan du kan arbejde med det i praksis.

Praktisk læsevejledning

Både piger og drenge får problemer med rusmidler. Der er flest drenge, der udvikler et problematisk forbrug eller misbrug af rusmidler, men pigerne er også godt med. Blandt de unge under 18 år i misbrugsbehandling er cirka en tredjedel piger. For at fastholde dette fokus bruger vi betegnelserne hun og han på skift i de forskellige kapitler.

Hæftet præsenterer både viden, redskaber og lovgivning og hvert kapitel afsluttes med en tjekliste. De forskellige afsnit er markeret med et ikon, der viser hvilken information du kan finde i teksten.

Værd at vide

- Hvad skal du som fagperson være opmærksom på?

Redskaber

- Hvordan kan du arbejde med et tema i praksis?

Tjekliste Opsummering

Jura - Hvad siger lovgivningen?

Tak

En række fagpersoner i Faxe, Frederiksberg og Svendborg Kommune har bidraget med deres konkrete erfaringer og refleksioner i forhold til arbejdet med og samarbejdet omkring unge med rusmiddelproblemer. Tak for gode input og engagement.

“

Hvis en ung mand ligger på dybt vand og ikke vil tage imod en redningskrans, er det ikke fordi, han ønsker at drukne – men fordi han ikke kan finde ud af at sige “ja tak”. Og det er, hvad vi skal arbejde på at få de unge til at sige.”

- Misbrugskonsulent på ungeområdet

1. Indledning

Værd at vide

- Principper for god støtte

HVAD ER GOD STØTTE OG BEHANDLING, når det gælder unge med rusmiddelproblemer? De unge og deres situationer er forskellige, og derfor er der heller ikke nogen entydig opskrift på den ideelle indsats. Men lovgivningen og forskningen om unge og rusmidler danner en ramme for en række principper, som bør indgå i den gode støtte.

I dette kapitel får du et kort indblik i de grundlæggende principper, der er relevante, når du skal støtte en ung med rusmiddelproblemer. Du kan læse mere om lovgivningen samt hvordan principperne kan omsættes i praksis i de enkelte kapitler.

Læs med hvis du er...

Fagperson der er i kontakt med unge med rusmiddelproblemer

- Fordi principperne for den gode støtte til unge med rusmiddelproblemer præsenteres her.
- Fordi den viden, du finder her, er målrettet alle fagpersoner, der arbejder med sårbare unge med rusmiddelproblemer.

Værd at vide *Principper for god støtte*

Lovgivning og forskning peger på nogle gennemgående principper for støtten til unge med rusmiddelproblemer:

- Helhedsperspektivet – både når det gælder den unges situation og indsatsen.
- Aktiv inddragelse af den unge.
- Samarbejde mellem fagpersoner omkring den unge.

De tre principper spiller sammen. Men hvad indebærer de?

At arbejde **helhedsorienteret** betyder bogstavelig talt, at hele den unges situation og alle den unges problemer skal tænkes ind i den støtte, den unge får tilbudt. Frem for at fokusere snævert på rusmiddeld problemerne, skal indsatsen tilrettelægges på en måde, der imødekommer samspillet mellem den unges problemer og hans situation. At en indsats er helhedsorienteret betyder også, at den eller de indsatser, der sættes i værk, tænkes som et samlet forløb.

Det er essentielt, at **den unges eget perspektiv** bliver inddraget gennem hele forløbet, både for at klarlægge hvilken støtte den unge har brug for og for at skabe ejerskab til processen hos den unge.

På samme måde er **samarbejdet mellem fagpersonerne** omkring den unge afgørende. Det drejer sig blandt andet om at involvere hinanden, koordinere og sikre sammenhæng i indsatsen.

Den vigtige sammenhæng

En god støtteindsats virker kun, hvis den hænger ordentligt sammen. Den skal give mening for den unge og passe til den unge, så han får den støtte, han har brug for – hele vejen rundt og hele vejen gennem forløbet. Det kan for eksempel indebære, at man sørger for at skabe overgange, der fungerer for den unge, og som kan medvirke til at sikre, at den unge ikke efterlades i et tomrum.

Gode retningslinjer for en sammenhængende indsats er:

- Hvordan skabes kontakt til den unge – så tidligt som muligt?
- Hvordan støttes den unge undervejs?
- Hvordan videreføres den unges positive udvikling, når han er på vej?
- Hvordan samarbejdes der om indsatsen?

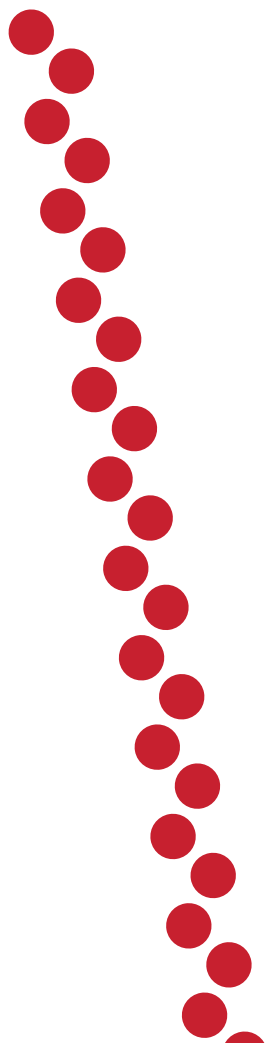
Hvad ved vi om gode støtteforløb?

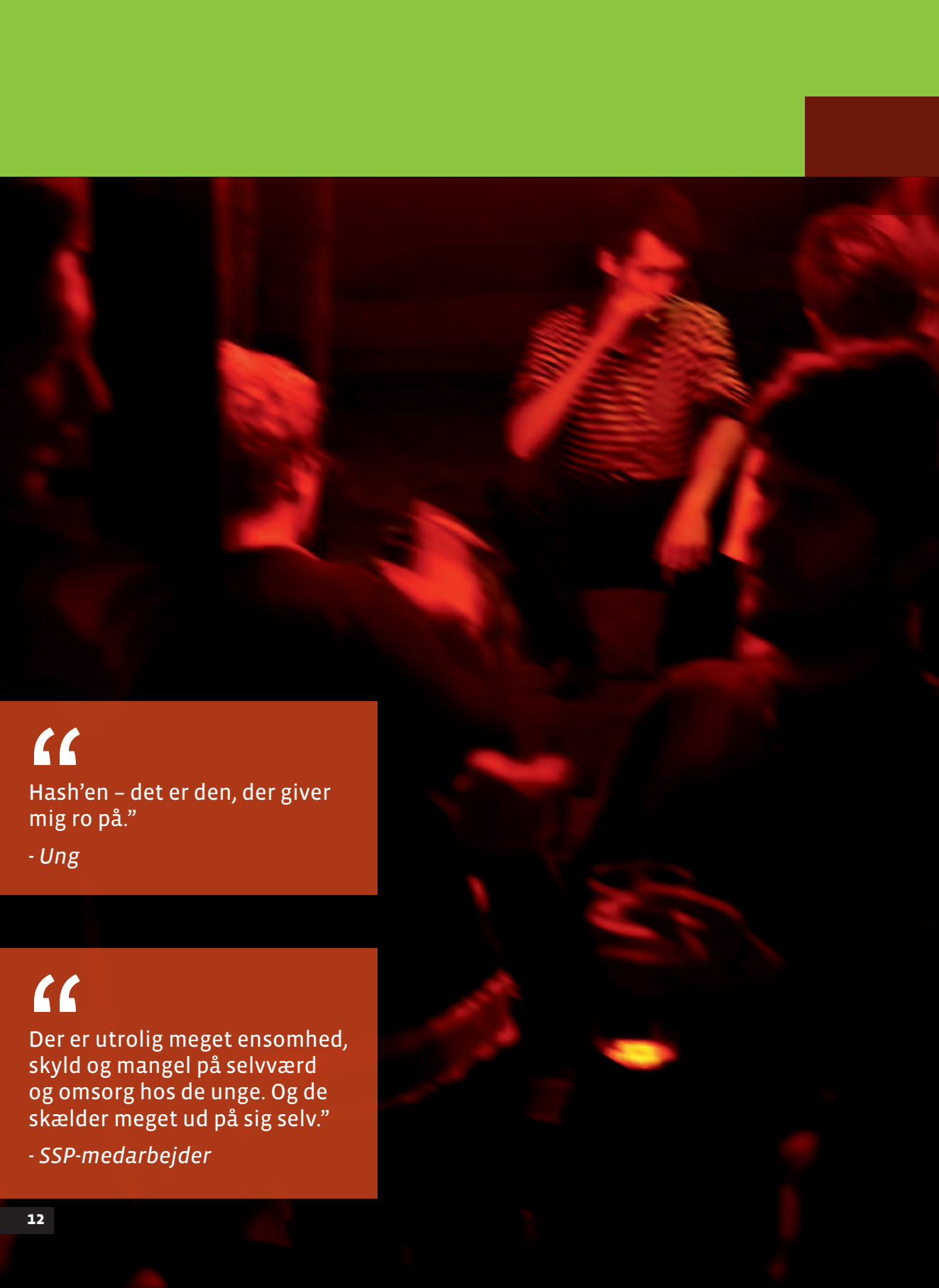
Ud over de tre gennemgående principper, peger forskningen på, at unge med rusmiddeld problemer har brug for støtte, der tager udgangspunkt i den enkeltes situation og er målrettet netop de udfordringer og problemer, som findes hos den unge og i relation til hans omgivelser. En støtte, der også bygger på de ressourcer, der er til stede.

Forskningen anviser derfor heller ikke én form for støtte eller metode, der virker over for alle unge. Til gengæld fremhæves følgende principper som kendetegnende for et godt støtteforløb for en ung:

- Er målrettet unge og de problemer, der kendetegner ungelivet.
- Bygger på en tillidsfuld relation mellem fagpersonen og den unge.
- Inddrager den unges familie og øvrige netværk.
- Inddrager skole/uddannelse/arbejde.
- Bygger på en grundig udredning.
- Er et individuelt tilrettelagt forløb.
- Er en sammenhængende og koordineret indsats.

Helhedsperspektiv, aktiv inddragelse af den unges situation, samarbejde mellem fagpersoner samt ovennævnte elementer tegner tilsammen et billede af centrale principper i støtten til unge med rusmiddelproblemer.

“

Hash'en – det er den, der giver mig ro på.”

- Ung

“

Der er utrolig meget ensomhed, skyld og mangel på selvværd og omsorg hos de unge. Og de skælder meget ud på sig selv.”

- SSP-medarbejder

2. Fra brug til misbrug

Værd at vide

- Hvorfor bruger unge rusmidler?
- Hvad er misbrug?
- Hvornår bliver forbrug til misbrug?
- Hvad kendetegner unge med rusmiddelproblemer?

MATHILDE KAN LIDE AT RYGE HASH. Hun kender mange, der ryger, og når hun er sammen med vennerne, og de trænger til at slappe lidt af, ruller de en joint. Så bliver de filosofiske og ser lidt lysere på tingene.

Mathilde er 17 år og synes, at hash er naturligt. Det er ikke ligesom rigtige stoffer, man kan blive afhængig af. Men hun har fået svært ved at komme op og i skole om morgenen, når hun har røget joints aftenen forinden. Hun har heller ikke lyst, for hun får ikke lavet lektier, og hun har ikke ret meget tilfælles med sine klassekammerater mere. Er Mathilde på vej ud i et misbrug?

Her kan du få viden om, hvad der kendetegner unge med rusmiddelproblemer, og hvad der karakteriserer overgangen fra forbrug til misbrug.

Værd at vide

Hvorfor bruger unge rusmidler?

Unge drikker, ryger hash eller tager stoffer af mange grunde. For de fleste unge er alkohol en del af festkulturen. Weekenden eller byturen inkluderer for nogle unge også hash, ecstasy eller kokain til at slappe af på eller sætte humøret i vejret. For størsteparten af de unge er forbruget afgrænset til dette.

Læs med hvis du er...

Lærer, pædagog, sagsbehandler, klubmedarbejder, ungerådgiver eller andet.

- Fordi den viden, du finder her, er målrettet alle fagpersoner, der arbejder med sårbare unge med rusmiddelproblemer.

For andre unge bliver hash'en daglig. Den bliver måske en fast del af aftenhyggen med vennerne foran et computerspil eller en film. For unge med ADHD har feststofferne ofte en beroligende effekt og bruges til at give ro på. Unge er forskellige, og det er deres forbrug af rusmidler også. Men uanset de forskellige måder at bruge rusmidler på handler det om, at det i en eller anden forstand giver mening for den unge.

Rusmidler spiller for eksempel en rolle for den unge:

- I fællesskabet, hvor man kan mødes omkring det at drikke alkohol, ryge hash eller tage stoffer.
- Som social adgangsbillet, hvor den unges rusmiddelbrug afgør, om hun er ude eller inde.
- Som en måde at håndtere udfordringer på – rusmidler kan dulme smerten, give ro, lige som de kan sætte humøret og præstationsevnen i vejret.

Unge holdninger til rusmidler

Mange unge mener ikke, at rusmidler er farlige. Hashbrug sidestilles ofte med alkohol og cigaretter blandt 17-19-årige. Og generelt opfatter unge, der har erfaring med hårde stoffer, de pågældende stoffer som mindre farlige end unge, der ikke har erfaring med dem.

Hertil kommer, at mange unge endnu ikke har oplevet de negative virkninger af et højt og vedvarende forbrug. Derfor ser de primært de positive virkninger ved deres forbrug af rusmidler, og de oplever ofte ikke selv deres forbrug som problematisk.

Hvad er misbrug?

Hvornår kan man tale om at en ung har et misbrug af hash, alkohol eller hårde stoffer? Det kommer an på, hvordan man anskuer problematikken.

Der er forskellige forståelser af, hvad et misbrug er, alt efter om man fokuserer på de fysiske og/eller psykiske skader, de sociale problemer eller de juridiske problemer.

Den forståelse, der anvendes her i hæftet, tager afsæt i Verdenssundhedsorganisationen WHO's beskrivelse af misbrug. Desuden kobler den et individuelt og socialt perspektiv, så der både er fokus på de problemer og skader, som forbruget medfører for den unge selv samt på den påvirkning, rusmiddelforbruget har på de sociale sammenhænge og relationer, den unge indgår i.

Misbrug ifølge WHO

“Brug af rusmidler bliver til misbrug, når forbruget har nået sådan et omfang og sker på sådan en måde, at det medfører fysiske, psykologiske og/eller sociale skader for individet og/eller dennes omgivelser”

Hvornår bliver forbrug til misbrug?

Udviklingen af et misbrug hos unge kan inddeles i faser:

- Fase 1 Det eksperimenterende forbrug, hvor den unge afprøver grænser og gør erfaringer.
- Fase 2 Det problematiske forbrug, når forbruget begynder at give problemer.
- Fase 3 Misbrug, når forbruget af rusmidler giver mere alvorlige problemer i hverdagen.
- Fase 4 Afhængighed, når trangen til at indtage rusmidler for at opnå tilfredsstillelse og/eller undgå ubehag bliver meget stærk (psykisk afhængighed), og når kroppen kommer i en tilstand, der tolererer indtaget, og man får abstinenser, når indtaget ophører.

Et komplekst forløb

Grænsen mellem faserne er flydende, og den unge kan sagtens svinge frem og tilbage mellem faserne. I nogle perioder kan den unges rusmiddelforbrug være mere eller mindre uproblematisk. I andre perioder er det mere eller mindre problematisk. Processen er ikke nødvendigvis lineær.

Om – eller hvornår – en ungs forbrug af rusmidler bliver problematisk og begynder at udvikle sig til et misbrug, kan hænge tæt sammen med andre ting, der er på spil i den unges liv. For eksempel hendes voksenrelationer eller hendes kammeratskabsgruppe. Det kan også få betydning, hvordan den unge mestrer svære overgange i ungdomslivet, hvor hun føler sig usikker eller utilstrækkelig som ved overgangen mellem skole, uddannelse og job. Forskellige hændelser i hendes liv kan også spille ind eksempelvis sygdom eller forældres skilsmisse.

Forbrugsmønstre hos piger og drenge under 18 år i misbrugsbehandling

Center for Rusmiddelforskning har lavet en undersøgelse af unge under 18 år i misbrugsbehandling. Blandt unge i behandling er cirka 2/3 drenge og 1/3 piger.

Pigerne og drengene har stort set prøvet de samme typer rusmidler. En markant forskel er dog, at mens 6 procent af drenge har prøvet heroin, gælder dette for 13 procent af pigerne.

Alkohol og hash er de mest brugte rusmidler i perioden op til behandlingsstarten. Der er flere piger end drenge, der har brugt alkohol, men til gengæld drikker drengene flere genstande, når de drikker.

Andelen af piger og drenge, der har brugt beroligende medicin er næsten ens, henholdsvis 12 og 14 procent. Til gengæld bruger pigerne det oftere end drengene. Pigernes debutalder med beroligende medicin er lavere end drengenes.

Pigernes forbrug af penge til rusmidler er omkring det halve af drengenes. Samtidig er drengenes kriminalitetsrate væsentlig højere end pigernes.

De unge piger og drenges forbrugsmønstre er tilsvarende hos voksne kvinder og mænd med misbrug.

Kilde: Pedersen m.fl. 2009

Typiske tegn

Når et rusmiddelforbrug overgår fra et eksperimenterende forbrug af alkohol, hash og stoffer til et mere omfattende forbrug eller misbrug, sker der typisk en række ændringer i den unges liv:

- Den unge bevæger sig fra åbne til lukkede vennenetværk (stof-venner).
- Hvor festerne tidligere var én-nats-fester, bliver de til weekendfester.
- Hvor den unge tidligere købte stofferne, bliver hun nu både køber og sælger.
- Hvor rusen tidligere var et middel til at opnå andre ting, bliver rusen et mål i sig selv.
- Fra den unge oplever sit forbrug som kontrolleret, oplever den unge at forbruget veksler mellem kontrol og kontroltab.

I denne proces kommer stofferne til at fylde mere i den unges liv, og de mennesker og sammenhænge, der ikke er en del af dette, glider mere og mere i baggrunden. Den unge trækker sig måske tilbage i klassen, får mere fravær, er mindre hjemme, og ser kun de venner, som hun indtager stofferne sammen med. Undervejs oplever den unge måske at miste kontrollen over brugen. Det bliver svært at fungere i hverdagen.

Hvorfor holder de unge ikke bare op?

Hvorfor bruger de unge rusmidler, når de ved, hvor farligt det er? Og hvorfor holder de ikke op, når det begynder at gå ud over deres uddannelse, arbejde eller trivsel?

Det at miste kontrollen over stofferne og sin hverdag, er noget, der bekymrer unge. Men selv når en ung oplever, at hendes forbrug giver problemer, kan der være et stykke vej til at bede om hjælp med at tackle brugen af stoffer.

Fordi det giver mening for den unge at bruge rusmidler, kan det virke meningsløst at skulle give slip på rusmidlerne. Og når brugen af rusmidler opleves som løsningsen på en ungs problemer – frem for som det egentlige problem – giver det heller ingen mening i den unges øjne at skulle droppe rusmidlerne.

Mange unge ser derfor ikke et fuldstændigt ophør af rusmidler som det endelige mål, og nogle ser måske heller ikke engang deres forbrug som et problem.

I kapitel 4 kan du læse om forskellige redskaber til, hvordan du kan tage hul på snakken om rusmidler med en ung, og hvordan du kan støtte og motivere den unge til at reducere eller stoppe med at tage stoffer og ryge hash.

Hvor mange unge har rusmiddelproblemer?

Der findes endnu ingen danske undersøgelser af hvor mange unge, der har et problematisk forbrug eller misbrug af rusmidler – det vil sige alkohol, hash og andre stoffer.

Center for Rusmiddelforskning er i gang med en undersøgelse af antallet af danske unge med et problematisk forbrug af rusmidler. Undersøgelsen udkommer medio 2012.

Center for Rusmiddelforskning har hidtil lavet nogle skøn på baggrund af internationale undersøgelser. Ved at overføre tal fra amerikanske undersøgelser anslås det, at det i Danmark formodentlig drejer sig om 27.000 unge i alderen 12-17 år med et misbrug af alkohol, hash og andre stoffer samt omkring 16.500 unge i alderen 12-17 med et misbrug af hash og andre stoffer. Det vurderes ligeledes, at der formentlig er et stort overlap blandt disse unge, da et misbrug af hash og andre stoffer ofte ses i sammenhæng med et misbrug af alkohol.

Kilde: Vind m.fl. 2010

Hvad kendetegner unge med rusmiddelproblemer?

Unge med rusmiddelproblemer er næsten altid kendetegnet ved at have andre sociale og/eller psykiske problemer. Det drejer sig stort set altid om unge, der mistrives i en eller anden forstand, og det er oftest de andre problemer, og ikke rusmiddelproblemerne, der tynger mest.

Rusmiddelproblemer er således ikke en isoleret problematik, men hænger tæt sammen med den unges øvrige sociale og psykiske situation, trivsel og relationer, og med hvordan det går den unge på de forskellige sociale arenaer, hun færdes i.

Omfanget og tyngden af de unges problemer varierer. Nogle af de unge slås med psykiske problemer og udviklingsforstyrrelser som for eksempel ADHD, angst og depression, mens det er en meget belastet opvækst med eksempelvis omsorgssvigt og vold, som præger andre unge. De unge med rusmiddelproblemer vil som regel også have andre og mere her og nu prægede problemer, der indbyrdes kan hænge sammen.

Nogle af de problemer, de unge ofte slås med, og som du bør være opmærksom på, når du som fagperson arbejder med unge, er:

- Frustrationer, konflikter eller savn i forhold til forældrene.
- Sociale problemer – unge, der bliver mobbet, føler sig ensomme, isolerede eller som mistrives på andre måder.
- Usikkerhed – når det er svært at finde fodfæste i ungdomslivet eller i skolen, både når det gælder det faglige og det sociale.

Her er der ofte nogle følelser i spil, der handler om ikke at passe ind, ikke at slå til, ikke at lykkes og ikke at være accepteret eller føle sig elsket.

Det betyder ikke, at alle unge med psykiske og/eller sociale problemer, nødvendigvis udvikler et misbrug. Men det betyder, at du som lærer, pædagog, socialrådgiver eller måske kontaktperson til en udsat ung skal have fokus på, hvordan rusmidler eventuelt spiller en rolle i den unges problemer.

Hvorfor får unge rusmiddelproblemer?

Der er ingen hel enkel forklaring på, hvorfor nogle unge udvikler rusmiddelproblemer. Den unges sociale og psykiske situation, trivsel og relationer er faktorer, der i samspil betyder noget for, om en ungs forbrug udvikler sig i en problematisk retning. Faktorer kan fungere som risikofaktorer, der gør den unge sårbar i forhold til at udvikle rusmiddelproblemer. Og de kan fungere som beskyttende faktorer, der er med til at modvirke dette.

Indenfor både forskning og praksis lægges der vægt på, at den unges opvækst og relationer til forældrene har stor betydning. Støttende forældre har en positiv betydning for den unges brug af rusmidler. Har forældrene til gengæld selv et stort forbrug af rusmidler, er der risiko for, at den unge også får et stort forbrug.

Også relationen til klassekammeraterne og vennerne har stor betydning. Oplever den unge sig godt integreret i klassen og har nære venner, har det positiv betydning. Bruger den unges omgangskreds/venner mange rusmidler, gør den unge det sandsynligvis også. En anden positiv faktor for den unge er en god skolegang. Oplever den unge derimod, at det går skidt i skolen, kan det have negativ betydning for den unges rusmiddelforbrug.

Blandt de unge, der er i behandling for misbrug af rusmidler, er mange belastet af psykiske problemer. Der er flest drenge indskrevet i behandling, men generelt er piger i behandling mere psykisk belastede. Selvskadende adfærd, selvmordstanker og angst er hyppigere forekommende hos piger end drenge indskrevet i

behandling. ADHD er også en af de udviklingsforstyrrelser, der ofte ses hos unge med misbrugsproblemer. Cirka en tredjedel af de unge i behandling vurderes at have ADHD.

Hvor mange unge er i behandling?

Center for Rusmiddelforskning anslår, at det formentlig højst er 10 procent af de unge med rusmiddelproblemer, der er i egentlig misbrugsbehandling.

I 2010 var 289 unge under 18 år og 1773 unge mellem 18-25 år i stofmisbrugsbehandling henvist efter servicelovens § 101 (Stofmisbrugsdatabasen, Socialstyrelsen).

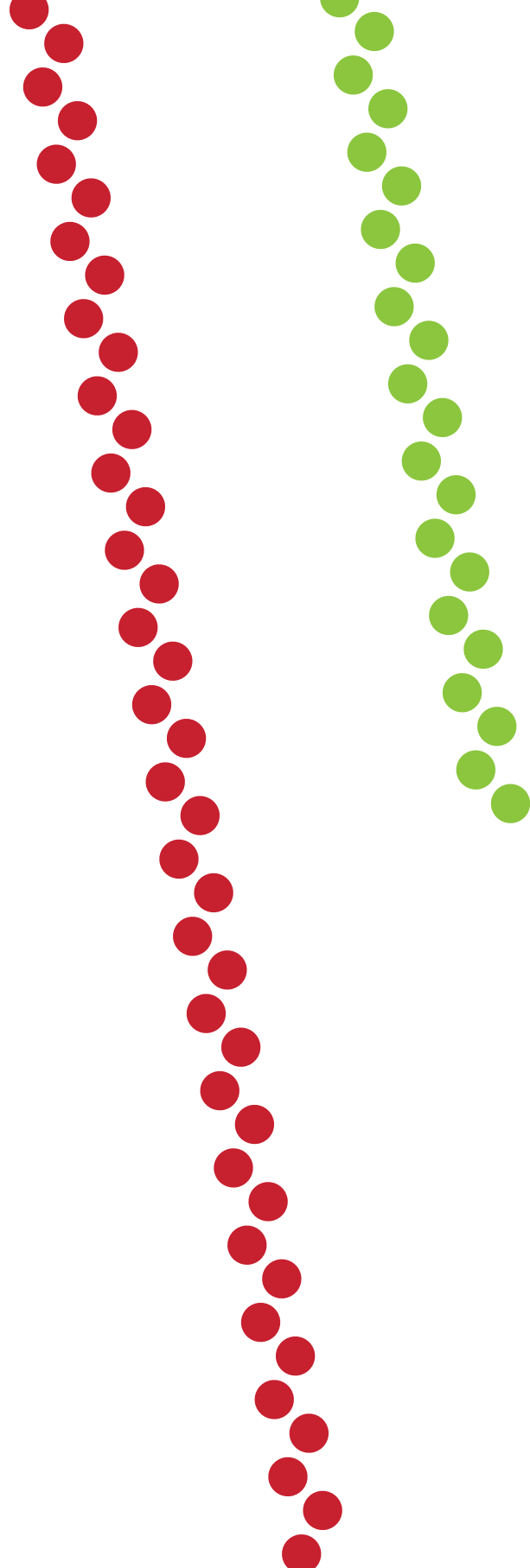
I 2010 var 294 unge mellem 18-25 år i alkoholbehandling (Sundhedsstyrelsen).

Størsteparten af de unge med rusmiddelproblemer modtager ikke et egentligt behandlingstilbud.

Til gengæld er der en større gruppe af de unge, der modtager andre former for støtte på baggrund af servicelovens kapitel 11 om særlig støtte til unge med særlige behov.

Der findes ingen præcis opgørelser over, hvor mange unge med rusmiddelproblemer, der modtager tilbud på baggrund af servicelovens kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge. Nogle tilbud indeholder også, selvom de ikke er et egentlig behandlingstilbud, støtte til at arbejde med og håndtere rusmiddelproblemer.

Kilde: Vind m.fl. 2010, Socialstyrelsen og Sundhedsstyrelsen

“

Mange lærere er skruet sådan sammen, at de gerne vil gøre noget ekstra, hvis det kan hjælpe eleven. Nogle gange var det lige dét, der skulle til. Men andre gange er det ikke nok, og hvad gør man så?!”

- Rusmiddelforsker

3. Bekymret?

De første skridt

Værd at vide

- Skærpet underretningspligt
- At handle på sin bekymring

Redskaber

- Faglige samarbejdsfora: SSD, SSP og PPR
- Anonym rådgivning
- Tjekliste

DE FØRSTE TEGN på at en ung har problemer, kan være svære at tyde. Men når du arbejder med unge hver dag, vil det i mange tilfælde være dig, der opfanger de første signaler.

Oftentimes er det en ændring i en ungs adfærd, der gør de voksne professionelle bekymrede. Typiske tegn på, at der kan være noget galt i den unges liv, er for eksempel, når han:

- Er mere indesluttet, trækker sig fra fællesskabet eller bliver holdt ude af andre.
- Er mere udadreagerende.
- Har en ændret adfærd – måske bliver han aggressiv eller taber kontrollen over sin vrede.
- Mere fravær fra skole.
- Ikke overholder mødetider eller aftaler.
- Sløser mere med lektier.
- Skifter kammeratskabskreds.
- Har et forbrug af rusmidler, der kan mærkes i hverdagen.
- Bliver set i fritiden i voksengrupper, hvor rusmidler er samlingspunktet.

Læs med hvis du er...

Lærer, pædagog, kontaktperson, klubpædagog, SSP-medarbejder

- Fordi du møder den unge i hverdagen og måske får den første bekymring.

Øvrige fagpersoner

- Når du vil have et indblik i de handlemuligheder, en bekymret fagperson har.

- Er selvdestruktiv eller har selvskadende adfærd.
- Begår kriminalitet.
- Bliver mere medgørlig og mere rolig for eksempel sidder stille bagerst i klassen.

Bekymrende forandring af adfærd kan ikke tolkes entydigt som tegn på misbrug, og det kan være svært at vurdere, hvad forandringerne skyldes. Er der tale om ungdomsadfærd, almindelige pubertetsproblemer, eller er der noget andet på spil?

Selvom du er i tvivl om, hvordan du skal tolke tegnene, bør du *altid* reagere på din bekymring.

Du skal som tommelfingerregel handle på din tvivl, snarere end på vished. Venter du med at handle, til du er helt sikker på, hvad der foregår i den unges liv, risikerer du, at han har fået mere omfattende rusmiddelproblemer, end hvis du havde grebet tidligere ind.

Men hvad kan og skal du gøre helt konkret? Her kan du få indblik i dine handlemuligheder.

Værd at vide

Skærpet underretningspligt

Som fagperson i det offentlige eller i en institution der udøver offentligt erhverv, har du skærpet underretningspligt (serviceloven § 153). Det betyder, at du har pligt til at reagere og handle, hvis du ved eller har en formodning om, at en ung under 18 år har behov for særlig støtte. Det er altid en god ide at diskutere dine overvejelser om en underretning med dine kollegaer og din leder.

I forbindelse med stof- og alkoholmisbrug er det ikke en forudsætning for at lave en underretning, at den unge har et alvorligt misbrug. Det er tilstrækkeligt, at du har formodning om, at den unge har behov for særlig støtte.

Det kan være, at du er bekymret for, at den unge har fået et stort forbrug eller misbrug af rusmidler, fordi du som:

- Lærer registrerer, at en ung har ændret markant adfærd: Han er måske tydeligt mere passiv og uinteresseret i skolen, trækker sig fra kammeraterne og har meget fravær.
- Klubpædagog oplever, at en ung er blevet kørt til udpumpning på grund af overforbrug af alkohol.

- SSP-medarbejder gentagne gange har set en ung færdes sammen med voksne, der har et misbrug af rusmidler.

Før du underretter

Når du har besluttet dig for at foretage en underretning, er det hensigtsmæssigt, men ikke et krav, at du inddrager den unge og hans forældre. Forklar hvorfor du mener, at det er nødvendigt at foretage en underretning, og hvem der står for at vurdere, om der skal iværksættes yderligere foranstaltninger overfor den unge. På den måde kender den unge og forældrene din rolle i sagen.

Vælg dine ord med omhu. Brug ordet "*underrette*", der betyder, at man gør forvaltningen opmærksom på den unges problem. Udtrykkene "indberette til forvaltningen" eller "melde til forvaltningen" leder derimod tanken hen på politi, straf og magtanvendelse.

Det er vigtigt at bestræbe sig på, at både den unge og forældrene oplever underretningen som noget, der kan komme til at betyde en positiv udvikling på længere sigt. Forældrene bør også have mulighed for at give deres samtykke til, at du kontakter kommunen.

Du vil måske stå i situationer, hvor den unges familie eller din leder ikke er enig i din bekymring. Her skal du huske, at underretningspligten er personlig. Det betyder, at hverken din leder, den unges forældre eller andre kan forhindre dig i at underrette, selvom de er uenige.

Selve underretningen

Din underretning kan være både mundtlig eller skriftlig. Der er ingen formkrav til, hvad den skal indeholde, men mange kommuner har udarbejdet en skabelon for, hvordan du kan underrette. Det er vigtigt, at du giver så præcise oplysninger som muligt.

En underretning kan indeholde:

- Generel beskrivelse af den unges fysiske, psykiske og sociale forhold, ressourcer og vanskeligheder.
- Samarbejdet med forældrene.
- Den unges fremmøde.
- Dit/jeres forhold til den unge.
- Andre oplysninger om den unge, som er vigtige.
- Hvis underretningen er gennemgået med forældrene, så beskriv deres kommentarer/reaktioner.
- Hvis underretningen er sendt uden forældrenes viden, bør dette begrundes.

Efter underretningen

Når du har lavet underretningen, vil socialforvaltningen i din kommune vurdere, om der skal igangsættes en børnefaglig undersøgelse, en såkaldt § 50-undersøgelse (serviceloven § 50)., som du kan læse mere om i kapitel 7. Familien til den unge bliver orienteret, når kommunen modtager underretningen.

Du har krav på at få en kvittering for, at kommunen har modtaget din underretning senest 6 hverdage efter modtagelsen af underretningen (serviceloven § 155). Du har mulighed for at få en tilbagemelding fra kommunen, hvis du selv beder om det, om hvorvidt underretningen har givet anledning til en undersøgelse eller foranstaltning. Du har dog ikke krav på at få oplysninger om karakteren eller indholdet af denne undersøgelse eller foranstaltninger. I særlige tilfælde kan forvaltningen afvise at give information om, der er iværksat videre undersøgelse/foranstaltninger (serviceloven § 153, stk. 3).

Husk at en underretning ikke er det samme som en overlevering af sagen. Selv om du har foretaget en underretning, er det fortsat din opgave at arbejde videre med den unge i eget regi. Din fortsatte støtte til ham er vigtig gennem hele forløbet. Netop den parallelle proces, hvor den unge oplever støtte fra dem, der omgiver ham i hverdagen og møder ham hele vejen gennem forløbet, giver den bedste forudsætning for, at den unge kommer godt videre.

At handle på sin bekymring

Når du er bekymret for en ung, er det allerførste skridt helt enkelt at dele din bekymring med andre.

Det er hensigtsmæssigt at inddrage:

- Den unge selv.
- Den unges forældre, hvis han er under 18 år.

Find inspiration til hvordan du tager fat på den første samtale med en ung i kapitel 4. Overvej om du allerede nu bør inddrage den unges forældre i bekymringen. Tal med den unge om disse overvejelser og fortæl om din skærpede underretningspligt, hvis den unge er under 18 år (se afsnit om din underretningspligt her i kapitlet).

Du bør inddrage:

- Dine kollegaer.
- Din ledelse.
- Dit netværk, samarbejdspartnere og tværfaglige fora.

For at give den unge den bedste støtte bør du trække på dine kollegaer og dit faglige netværk allerede fra start. Vend din bekymring om den unge i kollegagruppen og med din leder. Når du får flere øjne på en problemstilling, får du et mere nuanceret billede af den. Dine kollegaer har måske tanker og iagttagelser, du ikke selv har. De kan også have et andet kendskab til den unge, hans situation eller familie.

Når du har talt med den unge og dine nærmeste kollegaer, har du forskellige handlemuligheder afhængigt af den unges motivation og graden af din bekymring. Modellen her giver dig et overblik over dine muligheder, og den uddybes i følgende afsnit om redskaber.

Redskaber

Faglige samarbejdsfora: SSD, SSP og PPR

Hvis du har brug for at diskutere en ungs forbrug af rusmidler med fagpersoner i andre dele af systemet, kan du bruge de tværfaglige samarbejdsfora, som lovgivningen tilbyder.

Du kan både tage en sag op anonymt eller ikke-anonymt.

Vælger du at tage en sag op anonymt, kan du bruge et samarbejdsforum til at få faglig sparring. I kan drøfte, hvordan du håndterer din bekymring, om situationen kan løses inden for de eksisterende rammer, eller om der er behov for en særlig støtte til den unge efter servicelovens regler.

Tages sagen op ikke-anonymt, kan du få klarhed over, om andre fagpersoner i den unges professionelle netværk har samme bekymring som dig.

Der gælder forskellige regler for, hvilke oplysninger I må udveksle inden for de forskellige samarbejdsfora.

SSD-samarbejdet

Formålet med dette tværfaglige samarbejde mellem skole, sundhedspleje, socialforvaltning (herunder PPR-Pædagogisk Psykologisk Rådgivning) og dagtilbud (skolefritidsordning og fritidshjem) er at sikre, at der iværksættes en tidlig og forebyggende indsats over for den unge (serviceloven § 49 a).

Hvis du er ansat i en af ovenstående organisationer, kan du udveksle fortrolige oplysninger mellem de ovennævnte fagområder. Det er ikke et krav, at alle fagområder indkaldes. Med SSD-samarbejdet må I udveksle oplysninger om den

unge uden den unges og forældrenes samtykke. Som udgangspunkt kan man kun mødes uden et samtykke én gang – undtagelsesvis to gange. Du bør dog inddrage forældrene til den unge, hvis det er muligt, og de bør også give samtykke til, at mødet finder sted. Det vil skabe et godt udgangspunkt for dit samarbejde med familien og den unge.

Hvilke oplysninger må du udveksle?

Du har mulighed for at udveksle fortrolige oplysninger om 'rent private forhold' vedrørende den unges personlige og familiemæssige omstændigheder.

Rent private forhold kan være oplysninger om:

- Helbredsmæssige forhold.
- Væsentlige sociale problemer, eksempelvis at der er vold i familien.

Du må også udveksle oplysninger nævnt i § 50, stk. 2 om:

- Den unges udvikling eller adfærd.
- Familieforhold.
- Skoleforhold.
- Sundhedsforhold.
- Fritidsforhold og venskaber.
- Forholdene i den unges hjem.

Vær opmærksom på, at I må *kun* udveksle oplysninger, der er *nødvendige* for at kunne belyse den givne problemstilling. Og at dette er en ret, ikke en pligt.

Serviceoven § 49 a, stk. 2:

"... Udveksling af oplysninger efter stk. 1 til brug for en eventuel sag, jf. kapitel 11 og 12, om et konkret barn eller ung kan ske én gang ved et møde. I særlige tilfælde kan der ske en udveksling af oplysninger mellem de myndigheder og institutioner, der er nævnt i stk. 1, ved et opfølgende møde. ..."

SSP-samarbejdet

Det lokale samarbejde mellem skole, socialforvaltning og politi er etableret med henblik på en forebyggende indsats overfor unge, der er i risiko for at begå kriminalitet.

De aktører, der indgår i SSP-samarbejdet, har mulighed for at udveksle fortrolige oplysninger om en ung uden at få samtykke fra den unge eller forældrene, hvis den unge er truet af kriminalitet, misbrugsproblemer eller lignende.

Dog gælder der særlige regler alt efter:

- Hvilken type oplysninger der er tale om: Personlige (se næste afsnit) eller private (se under SSD-samarbejde).
- Om oplysningerne udveksles inden for *samme* myndighed (den kommunale enhedsforvaltning som socialforvaltningen, PPR eller ungdomsskolen) eller mellem *forskellige/flere* forvaltningsmyndigheder (som politi, skole eller en anden kommune).

Hvilke oplysninger må du udveksle?

Du må som hovedregel gerne udveksle fortrolige personlige oplysninger med andre myndigheder. Det kan være om:

- CPR-nummer.
- Økonomiske oplysninger.
- Spørgsmål om forældremyndighed.
- Særlige støtteindsatser, den unge modtager.
- Andre (ikke væsentlige) sociale problemer eksempelvis i hjemmet.

Du må som hovedregel *ikke* udveksle fortrolige oplysninger med andre myndigheder om enkeltpersoners rent private forhold som for eksempel:

- Væsentlige sociale problemer.
- Seksuelle og strafbare forhold.
- Misbrug af rusmidler.
- Helbredsforhold.

Undtagelser

I kan udveksle fortrolige private oplysninger om en ung, hvis:

- Den unge giver sit samtykke til, at I udveksler disse oplysninger.
- Den unge er under 15 år, og hans forældre giver samtykke.
- Når videregivelsen af oplysningerne er en nødvendig del af en sagsbehandling.

Fortrolige oplysninger må kun udveksles af hensyn til forebyggelse og ikke som led i en politimæssig efterforskning. Du er ikke forpligtet til at udveksle oplysninger. Hver enkelt SSP-repræsentant afgør selv, om man vil videregive oplysninger til de øvrige.

Som lærer, socialrådgiver eller pædagog kan du hente mere vejledning om SSP-samarbejdet hos kommunens eller skolens SSP-konsulent.

PPR

Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) har til opgave at foretage psykologiske-pædagogiske vurderinger af børn og unge med særlige behov og at rådgive og vejlede lærere om elever med særlige behov.

Formålet er at sikre, at flest mulige børn og unge kan rummes i den almindelige folkeskole.

Som lærer kan du både hente vejledning i forbindelse med en bekymring for en konkret ung, og du kan få mere generel vejledning om undervisningsmetoder, materialer og indhold i forhold til elever med særlige behov – herunder også unge med rusmiddelproblemer.

Hvilke oplysninger må udveksles i/med PPR?

PPR er underlagt de samme regler for tavshedspligt og videregivelse af oplysninger som andre fagpersoner¹. Men du har mulighed for at udveksle oplysninger om en ung med PPR gennem SSD-samarbejdet (se afsnit om SSD side 27).

Anonym rådgivning

Alle børn, unge og deres familier har ret til tilbud om anonym og åben rådgivning (serviceloven §11). Denne ret indebærer, at de frit kan henvende sig alene med det formål at få rådgivning.

Det betyder, at der ikke kan stilles krav om at få oplyst den unges navn eller andre data. Den unge skal heller ikke have tilladelse fra forældrene. Der er ingen aldersgrænse for retten til rådgivning (Håndbog om Barnets Reform 2011).

Den anonyme rådgivning i kommunen kan enten ligge på rådhuset eller adskilt fra den almindelige kommunale forvaltning, eksempelvis i et særligt ungecen-

1 Læs mere om reglerne for tavshedspligt og videregivelse af oplysninger i:
straffeloven §§ 152-152f
forvaltningsloven §§ 27-32
retsplejeloven §§ 115 b
persondataloven §§ 6-8
retssikkerhedsloven § 11a-c og § 43 stk. 2 og 3

ter, et familiehus eller en ungecafe. Hvis du som fagperson får kendskab til eller er bekymret for en ungs rusmiddelforbrug, men ikke vurderer, at den unge har behov for særlig støtte, kan du foreslå den unge at benytte sig af dette tilbud.

Der er ikke sat grænser for, hvor langt et rådgivningsforløb kan være, men forløbet må ikke få karakter af en foranstaltning/behandling. I sådanne tilfælde kan den unge ikke længere være anonym, så her handler det om at overveje den videre procedure.

Tjekliste: De første skridt

- ☐ Er du opmærksom på din skærpede underretningspligt – og hvordan du bør inddrage den unge og hans forældre, når du vil underrette?
- ☐ Har du inddraget den unge og hans forældre i din bekymring?
- ☐ Bruger du dine kollegaer og din leder til at vende din bekymring og dine overvejelser med?
- ☐ Er der tværfaglige samarbejdsfora, du kan have gavn af at bruge?

“

Hvis ikke de unge får troen på, at vi vil dem det bedste, så kan vi jo ingenting.”

- Ungerådgiver

4. Relationen til den unge

Værd at vide

- Afklaring af din egen rolle
- Den anerkendende tilgang
- Ambivalens og motivation

Redskaber

- Fokus på positive mål og løsninger
- Samtaleteknikker
- Livslinje
- Fordele/ulempe-skema
- Tjekliste

Læs med hvis du er...

Lærer, pædagog, sagsbehandler, klubmedarbejder, ungerådgiver eller andet.

- Fordi redskaberne er målrettet alle fagpersoner, der arbejder med sårbare unge med rusmiddelproblemer.

En ung med rusmiddelproblemer er en sårbar ung. Det er ofte også en ung, som har oplevet svigt og føler sig usikker i sin relation til andre. Så når du møder denne unge, er *jeres* relation din nøgle til at kunne yde den unge den bedste støtte.

Den unge har brug for at mærke, at du tør og vil hende. Du kan ikke tage skridtene for den unge, men du kan hjælpe hende godt på vej ved at hjælpe hende med at blive afklaret om, hvor hun gerne vil hen i sit liv, hvordan hun kommer dertil, og til at tro på at det faktisk kan lykkes.

Du har brug for at skabe en positiv og tillidsfuld relation til den unge: Et rum for dialog, refleksion og handling, der kan hjælpe den unge godt videre. Det er en proces, der kræver både tid, energi og vedholdenhed. Men hvordan gør man det i praksis?

En god relation til en ung med rusmiddelproblemer indebærer:

- At du først og fremmest møder den unge som et ungt menneske, ikke som en "misbruger".

- At du fokuserer på den unges styrker og ressourcer, ikke kun på problemerne.
- At du er afklaret med din egen rolle, og at du er troværdig.
- At du holder ved – også selvom du bliver afvist.

Der er mange måder at arbejde med den gode relation på og lige så mange metoder. Hvad der passer bedst til netop dig og dit arbejde med den unge kan afhænge af mange faktorer som dit job, din funktion og din rolle i processen omkring en sårbar ung. Du vil for eksempel have forskellig slags kontakt til den unge, alt efter om du er lærer, pædagog på en døgninstitution, sagsbehandler eller noget fjerde.

Uanset din tilgang kan du i det her kapitel få nyttig viden og konkrete redskaber, du kan bruge i relations- og motivationsarbejdet med en ung, der har rusmiddelproblemer. Nogle af de redskaber, som præsenteres, kender du måske allerede. Redskaberne kan bruges til at afdække den unges rusmiddelproblematikker, men kan også bruges til at afdække andre problematikker i en sårbar ungs liv.

Værd at vide

Afklaring af din egen rolle

Som fagperson arbejder du ud fra nogle specifikke rammer, der kan have stor indflydelse på din relation til den unge. Derfor er det en god ide først at gøre dig selv klart, hvad din rolle er i situationen, og hvad den betyder for din tilgang til relationen med den unge.

Gør dig derfor nogle overvejelser om:

- Dit ansvar
- Dine udfordringer
- Dit netværk og organisation
- Din personlige relation til den unge

Dit ansvar

Du har altid skærpet ansvar og pligt som fagperson til at reagere, når du møder en ung, der mistrives (se kapitel 3 for underretningspligt). Din arbejdsplads har måske også nogle retningslinjer, du skal følge. Sæt dig ind i reglerne. Det giver tryghed for både dig selv og den unge, når du vil skabe en god og tillidsfuld relation mellem jer.

Dine udfordringer

Er du lærer eller pædagog i en klub, har du måske den udfordring, at du måske

oplever, at du ikke er klædt godt nok på til at arbejde med den unges rusmiddel-problemer. Som sagsbehandler sidder du måske med den udfordring, at den unge ikke virker motiveret for, at der skal ske forandringer i forhold til rusmiddelforbru-get.

Brug redskaberne her og træk på dit netværk, så du bliver mere afklaret omkring, hvordan du kan håndtere udfordringerne.

Dit netværk og organisation

Når du er bekymret for en ung, kan du være i tvivl om, hvordan du håndterer sagen bedst.

Iværksættes en støtteindsats, kan du som pædagog opleve dilemmaer, hvor du både skal varetage en kontrolfunktion i forhold til den unges brug af rusmidler og samtidig bevare en tillidsfuld relation overfor den unge.

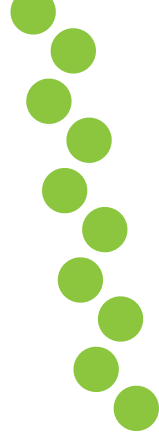
Hvordan tackles dette dilemma bedst muligt hos jer? Er der andre måder at gribe situationen an på?

Brug dine kollegaer og samarbejdspartnere aktivt. Ved at bruge det kollegiale forum bliver støtten til den unge i højere grad en professionel opgave frem for en personlig. Læs mere i kapitel 3 om faglige samarbejdsfora samt kapitel 6 om samarbejde.

Din personlige relation

Relationen med de unge kan gå tæt på. Overvej hvad det betyder for dig:

- Hvordan balancerer du mellem det professionelle, det personlige og det private?
- Hvad kan du gøre for at få tydeliggjort rammerne og dine forpligtelser i forhold til din skærpede underretningspligt overfor den unge – samtidig med at du (videre)udvikler den tillidsfulde relation?
- Hvordan hænger de forskellige dimensioner sammen i din rolle i forhold til den unge?
- Er der nogle konkrete udfordringer og dilemmaer i din rolle i relationen til den unge, og hvordan tackler du dem på en hensigtsmæssig måde for både dig og den unge?
- Hvad gør du, når kemien med dig og en ung ikke er der? Hvad tjener den unge bedst i en sådan situation?

Den anerkendende tilgang

Hvordan udvikler du en god relation mellem dig og den unge? Den anerkendende tilgang er et godt udgangspunkt. Den handler kort sagt om at møde den unge dér, hvor hun er, og om at forstå den unge ud fra hendes eget perspektiv.

Tag hul på en snak med den unge ved at begynde med det, der fylder hos hende, uanset om det er rusmidlerne eller noget andet – for eksempel konflikter med forældrene, en oplevelse af ikke at passe ind i forhold til skolen eller klassekammeraterne eller andet.

Måske synes du, at du mangler mere viden om rusmidler for at kunne tage hul på en snak med den unge. Konkret viden om rusmidlers virkning er også nyttigt for dig at have, da det kan give en mere nuanceret forståelse af, hvordan rusmidlerne kan påvirke den unge fysisk, psykisk og socialt. Både under selve rusen eller i forbindelse med en reduktion². Men du behøver ikke være ekspert i rusmidler for at skabe et godt rum for dialog. Din vigtigste opgave er her at bringe den unges egne perspektiver på banen, at finde ud af hvordan den unge selv oplever sin situation på godt og ondt og at være lydhør overfor den unge, så du kan stille de spørgsmål, der skaber refleksion.

At møde den unge med forståelse betyder ikke, at I skal være enige om alt. Du kan heller ikke overtale en ung til at ændre adfærd. Men du kan sætte gang i en refleksionsproces hos den unge, der får hende til at se sin situation i et nyt lys og på den måde skabe motivation til forandring.

Anerkendelse i praksis er at bringe den unges egne ressourcer frem og øge den unges oplevelse af at være styrmand i eget liv. Og her er din rolle først og fremmest at facilitere den unges udviklingsproces.

Ambivalens og motivation

Hvordan motiverer du en ung til at stoppe eller skære ned på sit forbrug? Mange unge har et ambivalent forhold til rusmidlerne, og derfor er de også ofte ambivalente overfor at skulle ændre på deres brug af dem.

De unge oplever nogle fordele ved at tage rusmidlerne. Fordele der kan handle om socialt samvær, om rusen eller en måde at håndtere psykiske problemer og forstyrrelser, som for eksempel en selvmedicinering af ADHD. Derfor virker tanken om at droppe rusmidler ofte ikke tillokkende.

² Læs mere om rusmidlernes virkning i "Stoflex", Sundhedsstyrelsen 2006.

Nogle oplever samtidig også nogle ulemper ved at tage rusmidler. De kan have svært ved at klare skole eller job. Mens andre unge føler ambivalens, fordi de oplever, at forældre eller andre presser dem til at ændre rusmiddelforbruget.

Forandring kan være en svær størrelse. For nogle unge kan det synes uoverskueligt og urealistisk at holde op med at bruge rusmidler. Og de fleste har kun lyst til at flytte sig, hvis der er noget at sætte i stedet for. Derfor er ambivalens og motivation to centrale og vedvarende elementer i arbejdet med unge, der har rusmiddelproblemer.

Du kan støtte den unge ved at hjælpe hende til at udfolde og udforske hendes ambivalens. Hvad er det gode og det dårlige ved hendes rusmiddelforbrug? Hvordan hænger forbruget og hendes adfærd sammen – på godt og ondt? Hvilke drømme har hun, og hvor kunne hun tænke sig at være i sit liv? Hvordan kommer hun derhen? Og hvad betyder hendes rusmiddelforbrug og adfærd i forhold til at nå dertil?

Motivationsarbejdet er en proces, hvor den unge måske bevæger sig frem og tilbage undervejs. Det kan være svært for den unge at sætte ord på, hvor hun gerne vil hen i sit liv. Og det kan tage tid for hende at blive parat til og at komme til at tro på, at forandring er en reel mulighed.

Du kan støtte hende i processen ved at holde fokus på hendes ressourcer og stille gode spørgsmål, der sætter tankerne i gang. Brug redskaberne her som inspiration til arbejdet

Redskaber

Fokus på positive mål og løsninger

Når du vil arbejde med en anerkendende tilgang til den unge og med den unges motivation, kan du bruge den løsningsfokuserede metode. Det vil sige, at du fokuserer på den unges ressourcer, på løsninger og på positive mål frem for at fokusere på problemer og begrænsninger i den unges liv.

Du arbejder med problemerne, men fokus flyttes fra mangler til muligheder. Dermed styrker du også den unges tro på, at hun selv kan skabe ændringer i sin situation.

Positive mål

Hjælp den unge med at finde frem til og sætte ord på hvor hun gerne vil hen – et langsigtet mål som eksempelvis “få en uddannelse som kok”. Og arbejd sammen med den unge om at formulere hvad hun konkret kan gøre for at nå derhen. Se i boksen nedenfor, hvordan du formulerer positive mål.

Formulering af positive mål:

- Hold fokus på hvor den unge gerne vil hen (blive kok), frem for, hvad hun gerne vil væk fra (ryge hash). Det, hun gerne vil væk fra, kan godt være et skridt på vejen til det positive mål, men er ikke målet i sig selv.
- Bryd det langsigtede mål ned til delmål (at færdiggøre 9. klasse).
- Bryd delmålet ned til "de første skridt på vejen" (at komme op om morgenen og ud af døren).
- Vær konkret – hold fokus på den unges konkrete handlinger og adfærd.

Fokus på løsninger

Lad den unge selv formulere sine ønsker til fremtiden. Hvad du, forældrene eller samfundet ønsker sig af den unge er ikke centralt – det handler om, hvad den unge selv mener er bedst og om at få hendes egne perspektiver gjort tydelige.

Din rolle i samtalen er at stille åbne, nysgerrige spørgsmål, der sætter nye tanker i gang og kalder på refleksion hos den unge. På den måde støtter du hende til selv at formulere sine løsninger og selv at tage ansvar for at nå derhen.

Hjælp den unge til at få løsningerne udfoldet konkret og detaljeret, så de bliver helt tydelige for hende selv og giver hende oplevelsen af at have nye handlemuligheder. Det gælder om at forstærke alle de løsninger, den unge selv kommer med og hjælpe den unge til, hvordan hun kommer videre.

Se hvordan du kan formulere løsningsfokuserede spørgsmål i boksen herunder.

Spørgsmål med fokus på løsninger:

Formulér dine spørgsmål til den unge ud fra hendes seneste eller tidligere svar. Spørg ind til hendes svar for at få hende til at blive så konkret som mulig.

- Hvad er svært?
- Hvordan tackler du det?
- Hvilke undtagelser er der fra, når det er svært?
- Hvad gør du anderledes dér?
- Hvad fungerer godt?
- Hvad gør du dér?
- Hvilke ressourcer trækker du på?
- Hvordan kan du gøre mere af det, der fungerer godt – eller af det, du gør i undtagelserne?
- Hvad kunne de første skridt være?

Samtaleteknikker

Når du arbejder med den unge, er jeres samtale det centrale omdrejningspunkt. Men hvordan skaber man en samtale med en sårbar ung, som har rusmiddelproblemer, så den unge føler sig forstået, og du får et godt indblik i, hvad der rører sig i den unge?

Du kan bruge forskellige samtaleteknikker til at skabe en god dialog og forståelse og dermed et godt udgangspunkt for at hjælpe den unge i hendes forandringsproces. Her finder du tre gode og enkle teknikker.

Validering

Teknikken handler om at styrke den unges oplevelse af at blive set, hørt og forstået. Det er også en metode, du kan bruge til at holde bolden på den unges banehalvdel – det vil sige, at fokus holdes på den unges oplevelser, meninger og følelser. På den måde kan du anerkende den unges perspektiv uden nødvendigvis at erklære dig enig i det, den unge siger, eller at bringe dine egne holdninger på banen.

Teknikken er et redskab fra den narrative tilgang.

Validerende spørgsmål og udsagn:

- Gengiv den unges oplevelse/fortælling. Sig for eksempel: “Du siger, at du tror, at (...)”.
- Bekræft at du har forstået den unges oplevelse/følelse. Sig for eksempel: “Når du oplever, at (...), så siger du, det føles svært”.

Læs mere i De Jong m.fl. 2006

Eksternalisering

Redskabet kan bruges til at adskille den unge og hendes problem/det svære. Når de to ting bliver skilt ad, undgår du, at det bliver hele den unges person og identitet, der bliver problematiseret. Det gør det nemmere for jer at tale om det, der er svært og at finde frem til måder at tackle det svære på eller finde andre handlemuligheder for den unge.

Teknikken er, ligesom validering, et redskab fra den narrative tilgang.

Eksternaliserende spørgsmål og udsagn:

- Adskil den unge og problemet/det svære. Sig for eksempel: "Jeg kan høre, at (...) fylder meget."
- Undersøg i fællesskab problemet/det svære. Sig for eksempel: "Hvornår fylder (...) mest, og hvornår fylder det ikke så meget?"

Læs mere i Thorsteinsson m.fl. 2010

Ekko

Brug dette redskab til at få udfoldet tvetydige ord eller meninger i den unges fortælling. Du kan også bruge det til at udforske de betydningsfulde nøgleord i fortællingen. Nøgleord er de ord, som den unge bruger til at beskrive den mening, hun giver sin oplevelse, og ordene er ofte følelsesladede.

Teknikken er enkel: Du danner et ekko ved at gentage de ord, meninger eller nøgleord, som den unge bringer på bane, eller ved at bede den unge om at uddybe hvilken mening hun tillægger ordet – det vil sige, hvad ordet betyder for hende, og hvordan betydningen eller meningen kommer til udtryk. Læs mere i De Jong m.fl. 2006.

Livslinje

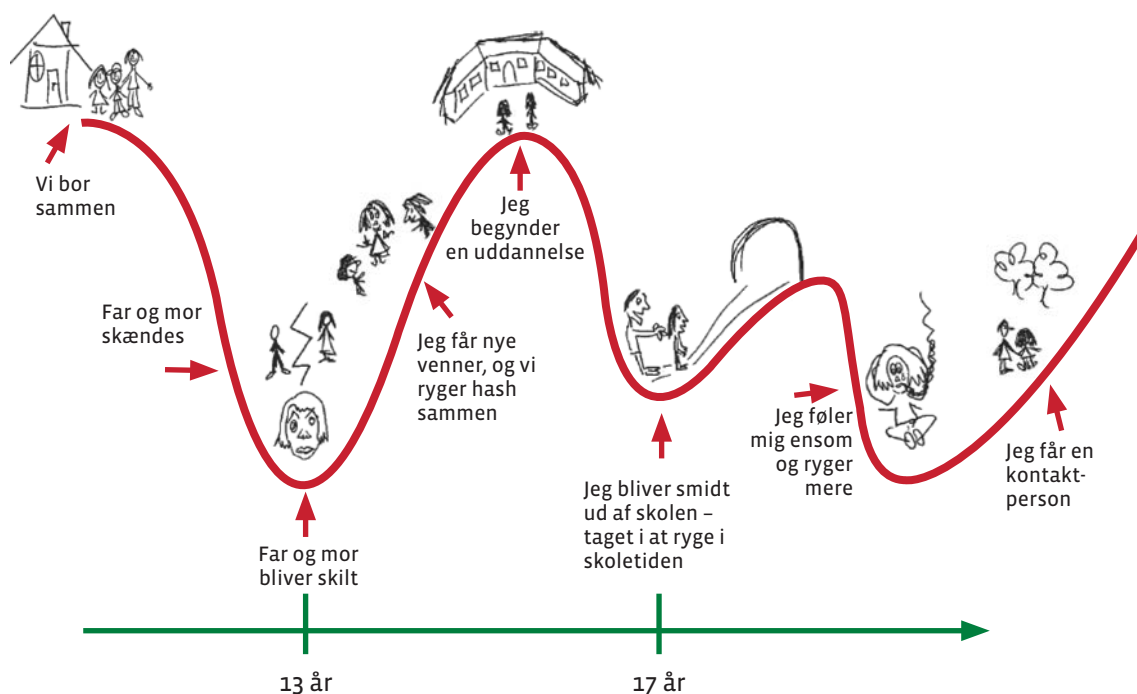
Når noget er svært, og den unge bruger rusmidler, hænger det svære og rusmiddelforbruget som regel sammen med andre ting i hverdagen eller i livet. Derfor kan det give god mening at udforske det svære og rusmiddelforbruget i en større sammenhæng.

Livslinjen er et visuelt redskab, du kan anvende sammen med den unge til at skildre og reflektere over et forløb. Linjen kan være både kort og lang. Den kan løbe over hele den unges liv, eller den kan være tidsafgrænset, så den dækker de seneste seks måneder i den unges liv. I kan også bruge redskabet til at udforske et bestemt område eller problematik i den unges liv, som I vil sætte fokus på.

Linjen skal vise, hvornår det går godt, og hvornår det går dårligt – og hvad der sker lige på de tidspunkter. De interessante steder er dér, hvor kurven går opad eller nedad. Det er de steder, I skal fokusere på i jeres samtale. Din rolle er at få den unge til at sætte ord på, hvad der skete på det specifikke tidspunkt, og hvordan det påvirkede hende. Her er det vigtigt at holde fokus på den unges egne handlinger og reaktioner.

Brug de nedadgående punkter på kurven til at få en dialog om dengang, det gik dårligt eller var svært. Når den unge får mulighed for at reflektere over de steder på linjen, hvor det gik dårligt, får hun også hjælp til at forstå og acceptere sine egne valg og handlinger, som hun måske ellers har bebrejdet sig selv eller opfattet negativt.

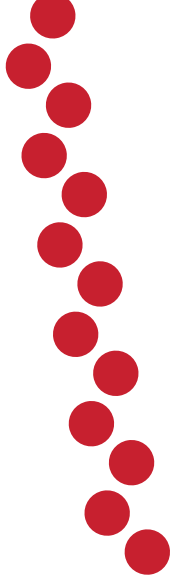
Men læg samtidig hovedvægten på de opadgående punkter på kurven. De positive steder kan hjælpe den unge til få øje på sine egne ressourcer, og på hvordan de kan bruges igen og i andre situationer. Når du arbejder med at styrke den unges ressourcer, styrker du også den unges tro på, at forandring er mulig.

Inspireret af: Henriksen m.fl. 2011.

Fordele/ulempe-skema

Forandring er at sige farvel til noget og goddag til noget andet. Men at nå dertil kan være svært, især for unge som har et ambivalent forhold til deres situation. Du kan støtte den unge i processen ved at udfolde og udforske de dilemmaer og ambivalenser, som den unge oplever ved sin situation eller en bestemt adfærd. Det er ideen bag fordele/ulempe-skemaet.

Redskabet kan bruges på mange måder. Brug det konkret til at arbejde med fordele og ulemper omkring den unges brug af rusmidler. Eller brug det til at udforske andre aspekter i hendes liv. Uanset hvilke temaer, I bruger skemaet på, er formålet, at både du og den unge får et tydeligt billede af, hvilke fordele og ulemper den unge opnår med sin adfærd, og hvad der kan motivere hende til forandring.

Det er den unges oplevelse, der er central her – ikke din. Derfor er det vigtigt, at du anerkender de fordele, hun oplever ved et forbrug/misbrug, og at du anerkender hendes usikkerhed og eventuelle modstand mod forandring.

Din rolle er at stille spørgsmålene og udforske den unges svar, så hun måske får flere nuancer på sin situation og bedre kan reflektere over den.

Sådan laver du skemaet:

- Lav et skema med én spalte til fordele og én til ulemper inden for hvert tema.
- Snak med den unge om hvilke fordele og ulemper, hun oplever ved en given adfærd.
- Skriv fordelene og ulemperne ind i skemaet.
- Brug nu skemaet som udgangspunkt for en dialog mellem jer.
- Følg altid op på dialogen; undersøg hvilke tanker, skemaet har sat i gang hos den unge, og om der er noget, der skal arbejdes videre med.

Brug skemaet til at tale om:

- Hvor meget “vejer” fordele og ulemper i forhold til hinanden? Måske har den unge nævnt fire fordele og to ulemper ved at stoppe med at ryge hash. Men de to ulemper “vejer” mere end de to fordele.
- Hvilke fordele og ulemper er de vigtigste? Sæt dem over for hinanden på en “beslutningsvippe” og snak om, hvilken side som er tungest, og hvad der skal til for at balancen ændrer sig.
- Kan fordelene og ulemperne ændre sig? Gem skemaet og gentag processen senere for at undersøge, om den unge har forandret syn på sagen. At have “pejlemærker” kan være godt for den unge, så hun kan se de forandringer, der sker gennem sit forløb.

Brug samtidig processen til i fællesskab at identificere den unges ressourcer og drømme – det skaber lyst og mod på at gøre noget andet.

Du kan se et eksempel på et fordele/ulempe-skema her.

Fordele/ulempe-skema:

	Fortsætte med at ryge hash	Stoppe med at ryge hash
Fordele	• slapper bedre af • dulmer problemer og ubehagelige tanker • hjælper på ADHD • gør det lettere at være sammen med venner • giver bedre selvtillid	• mere energi • bliver stærkere • kan tænke klarere • nemmere at lære noget • kan huske bedre • bedre økonomi • færre konflikter med forældre
Ulemper	• er træt • glemmer ting • orker ikke at stå op om morgenen • er ligeglad med alt • det er dyrt • konflikter med forældre	• svært at være sammen med venner igen • mister måske venner, som også ryger • uro i kroppen • svært at falde i søvn om aftenen

Kilde: www.socialstyrelsen.dk/unges-misbrug

Tjekliste: Relationen til den unge

- ☐ Har du afklaret din egen rolle og dine udfordringer i forhold til den unge?
- ☐ Ved du hvilke regler, du skal følge – både på din arbejdsplads, og når det gælder dit faglige ansvar?
- ☐ Bruger du dit netværk og dine kollegaer til at sparre om en ung?
- ☐ Sætter du den unges synspunkter og oplevelse af sin situation i centrum?
- ☐ Anvender du et fagligt redskab i samtalen med den unge og til at støtte hendes forandringsproces?

“

Jeg kan godt gøre den unge stoffri, hvis jeg tager ham med ud på en båd i seks uger, og han ikke kan komme i land. Det er den nemmeste opgave. Det svære er at fastholde det, når han kommer hjem. Det kræver noget mere – også støtte til de nære personer omkring den unge og at få sat noget i gang dér, hvor den unge har sin hverdag.”

- Socialpædagogisk medarbejder på en døgninstitution

5. Den unges netværk

Hvad siger loven?

Værd at vide

- Det vigtige samspil
- Inddragelse af forældre
- Inddragelse af venner
- Inddragelse af skole/uddannelse og arbejde

Redskaber

- Netværkskort
- Netværksmøder
- Forældregrupper
- Gruppearbejde med unge
- Tjekliste

Læs med hvis du er...

Fagperson som arbejder i foranstaltninger eller som sagsbehandler, hvor du møder unge med rusmiddelproblemer

- Alle professionelle i øvrigt kan her få et godt indblik i viden og redskaber til en helhedsorienteret indsats for en ung.

UNGDOMSLIVET kan være svært, og de fleste har oplevet at være ung og usikker. En følelse der kan få ekstra næring, når man som ung står midt i en tid, hvor alting forandrer sig – også fællesskaberne og kravene fra omverdenen.

Man kan have svært ved at leve op til alle de krav og forventninger, man selv og andre har til det “rigtige” eller “gode” liv. Man kan være forvirret og tvivle på, om man er god nok, om man gør det rigtige, eller om man overhovedet er velkommen i fællesskabet, samfundet og det “rigtige/gode” liv.

De oplevelser og erfaringer, man høster som ung, får man i alle ungdomslivets sociale arenaer: I familien, blandt vennerne, i skolen eller på uddannelsen, på arbejdet og i fritiden. Det er her, på alle disse platforme, at en ung føler sig set og forstået – eller det modsatte. Det er her, han oplever, om han er en accepteret del af fællesskabet eller ej. Om han er inkluderet eller ekskluderet.

Den gode støtte til en sårbar ung med rusmiddelproblemer handler derfor også

om at inddrage hans omverden: At arbejde med og i de arenaer og netværk, han bevæger sig i.

At brede blikket ud og være bevidst om hele den unges situation er kernen i en helhedsorienteret indsats for en ung. Hvad det betyder, og hvordan du kan gøre det i praksis, kan du læse om her.

Hvad siger loven?

Serviceloven slår fast, at kommunernes indsats overfor unge, der har brug for støtte, skal hvile på et helhedsperspektiv³. Det betyder, at du skal se den unges problemer og behov i det store perspektiv, og at du skal inddrage den unges egne ressourcer, synspunkter og nærmiljø.

Særlig støtte til børn og unge

§ 46 Stk. 2. Støtten skal være tidlig og helhedsorienteret, så problemer så vidt muligt kan afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø.

Stk. 3. Støtten skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed. Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningernes baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge.

§ 47 Kommunalbestyrelsen skal overveje, hvordan der kan ske en systematisk inddragelse af familie og netværk.

Værd at vide

Det vigtige samspil

Problemer og livssituation hænger sammen. Det gør en ungs (mis)trivsel og hans nærmiljø også.

Familie, venner og kærester spiller centrale roller i den unges liv. De er også centrale, både når det gælder de problemer, han bokser med, og når det gælder om at skabe forandring.

³ Serviceloven kap. 11

De personlige relationer

Den unges relation til forældrene er måske præget af konflikt eller manglende nærvær, hvor rusmiddelproblemerne kan spille ind. Det kan fastholde den unge i hans aktuelle situation, fordi han ikke føler sig set eller forstået. Netop derfor kan forældrene være en vigtig del af løsningen på den unges situation. Hvis relationen forandrer sig, vil det påvirke den unge.

Når det gælder venner og kærester, kan rusmidler være den sociale adgangsbillet til fællesskabet og til at føle sig accepteret. Måske er omdrejningspunktet for de unges samvær netop hashen og alkoholen. Også det kan være med til at fastholde den unge i hans situation. Men hvis præmissen for samværet ændrer sig, vil det det måske også forandre den unges situation.

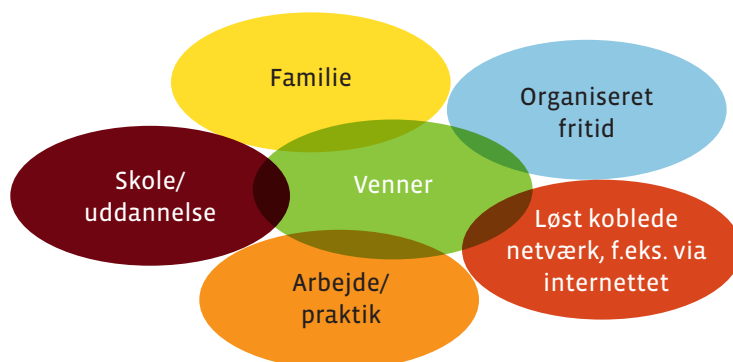
Derfor handler det om at få et godt billede af den unges netværk, og hvordan der kan arbejdes med udfordringerne og ressourcerne. Hvad kendetegner den unges personlige relationer, og hvordan påvirker de hinanden? Hvilke ressourcer er der i netværket, der kan trækkes på?

Relationen til ungdomsarenaer

Unge med rusmiddelproblemer er forskellige, men der er en tendens til, at de er dårligere integreret end andre unge i flere gængse ungdomsarenaer som skolen, uddannelsen og de organiserede fritidsaktiviteter som sportsklubber og lignende.

Ofte befinder disse unge sig både socialt og fagligt i periferien af en klasse eller et hold, og de har måske en del fravær. De føler selv, at de ikke slår til – og ikke kan mestre de forventninger og sociale koder, der gør sig gældende på stedet. Sådan kan de også blive opfattet af omverdenen.

Så når du skal støtte en ung med rusmiddelproblemer, er det også vigtigt at få et billede af hans oplevelser og erfaringer på skole- og uddannelsesarenaen: Hvilke udfordringer og ressourcer er tilstede? Hvilket professionelt netværk kan inddrages?

Forandring smitter

Når der skabes forandring på én af de sociale arenaer i en ungs liv, påvirker det også de andre.

Du kan hjælpe den unge med at skabe forandring ved at fokusere på tre områder:

- Støt den unge i at reducere og håndtere de udfordringer og problemer, han oplever.
- Forstærk det, der går godt og få det til at fylde mere i hans liv.
- Støt den unge i at skabe nye alternative arenaer og netværk.

Inddragelse af forældre

Mor og/eller far har været de mest betydningsfulde personer i den unges liv i mange år. Og de spiller som regel stadig en stor rolle, når deres barn bliver ung. Hjemmet fylder også ofte meget i den unges univers. Er der god eller dårlig stemning? Konflikter mellem forældrene eller mellem den unge og forældrene? Har mor og far det godt, eller er de frustrerede, deprimerede eller i krise?

Forældre har som regel stor indflydelse på den unge, også på om den unges brug af rusmidler tager overhånd. Forældrene er derfor essentielle at inddrage, når man arbejder med unge med rusmiddelproblemer.

Der er forskellige måder at inddrage forældre på afhængigt af relationen mellem dem og den unge. Som familie har man en historie sammen. Man har en fortid, en nutid og en fremtid. Historien kan være fyldt med både sødt og surt, og der kan være forskellige opfattelser af den.

Inddragelse af forældrene handler om, at de skal have medindflydelse og medansvar. Men det handler også om at styrke relationen mellem den unge og forældrene. Din opgave er derfor også at være bevidst og lydhør over for både den unge og hans forældres følelser – og kunne håndtere de udfordringer, der opstår i processen.

Den unges følelser

Nutiden kan være præget af konflikter og frustration hos både den unge og forældrene. Den unge kan føle, at forældrene kun fokuserer på alt det, han gør galt – for eksempel hans hash- eller alkoholforbrug. Han kan føle sig kontrolleret. Han kan føle, han hverken bliver set eller forstået. Han oplever måske, at forældrene ikke er der for ham, eller at de ikke har noget overskud.

Men han kan også have ambivalente følelser overfor sine forældre; han kan være vred og føle sig svigtet, men samtidig være solidarisk med dem.

Forældrenes følelser

Forældre til unge med rusmiddelproblemer er ofte fyldt med frustrationer og bekymringer overfor deres unge. De kan også føle afmagt i forhold til den unges situation – og mulighederne for at forandre den. Og de kan være plaget af selvbebrejdelser og skyld, fordi de ikke føler, at de slår til.

Ligesom den unge kan forældre have ambivalente følelser. De ønsker at hjælpe deres unge, men samtidig kan de være vrede på ham.

Situationen er måske gået i hårdknude, og der skal trædes nogle nye stier i kommunikationen og relationen for at komme godt videre.

Udfordringer – den unge

Ikke alle unge synes, at det er en god ide, at deres forældre skal inddrages i processen omkring et støtteforløb. De vil møde forslaget med modstand. Unge og forældre kan også have meget forskellige opfattelser af, hvad "målet" med et forløb skal være.

Situationen kan gøre den unge usikker på, hvor din solidaritet ligger, og hvad der går videre til forældrene.

Du har altså mange overvejelser, du bør gøre dig, når du inddrager forældrene, og det kræver et tæt samarbejde med den unge, så I begge ved, hvor I hver især står. Uanset hvordan du vælger at gribe forældreinddragelsen an, er det vigtigt, at du videreformidler dine beslutninger til den unge, så han er klar over processen og vilkårene.

Udfordringer – forældrene

For nogle forældre er det en kærkommen håndsrekning at blive inddraget, for andre giver deres usikkerhed, selvbebrejdelse eller nedkørthed måske modvillighed i forhold til processen.

Du kan hjælpe forældresamarbejdet godt på vej ved at bruge den anerkendende tilgang med fokus på ressourcer og positive mål (se kapitel 4: "Relationen til den unge").

Inddragelse af forældrene handler også om at finde frem til den unges behov, forældrenes behov og den fælles vej. At skabe en bedre forståelse for hinanden. Og at finde og bruge de ressourcer, der er i familien, så både den unge og forældrene får troen på, at det er muligt at skabe en bedre relation.

Inddragelse af vennerne

”Hash er hygge, og alkohol er til fest”, sådan kan de unge karakterisere deres forskellige brug af rusmidler. At bruge rusmidler er en del af ungdomskulturen, og den unges sociale omgangskreds har stor indflydelse på, hvordan han bruger rusmidler.

Forskning viser, at rusmidler har stor social betydning. Det handler ikke kun om, hvilke rusmidler man bruger i en bestemt social sammenhæng, eller hvor ofte man bruger dem. Det handler også om, at når rusmidlerne kommer til at fylde mere i den unges liv, bliver den unges sociale færden ofte indsnævret til primært at omfatte andre unge, der bruger rusmidler på samme måde.

Måden, rusmidler bruges på, kan virke inkluderende i nogle sociale netværk, og ekskluderende i forhold til andre. Eller sagt på en anden måde: Rusmidler kan være en social adgangsbillet – men det kan også være en social fyreseddel.

Normer og grupper

Der kan være stor forskel på, hvad man i en gruppe af unge synes er acceptabelt eller uacceptabelt, sjovt eller kedeligt, tjekket eller utjekket.

Nogle synes, at det er helt okay at ryge hash hver dag. Andre synes, at daglig hash-rygning er ”taberagtigt”. Unge er også forskellige hvad angår organiseringen af skole/arbejde, fritid og fester. Der er dem, der har organiseret deres tid mellem de tre ting. Og der er dem, hvor tiden er mere flydende, og de timer, hvor man ikke er på arbejde eller sidder på skolebænken, bare er ”hænge-ud”-tid.

En del af de unge med rusmiddelproblemer befinder sig ofte i periferien af de gængse ungdomsarenaer og har måske oplevelsen af at stå lidt udenfor mainstream-fællesskaberne.

Nogle unge finder derfor sammen i andre fællesskaber med andre værdier og normer, hvor man bedre kan identificere sig med de sociale koder.

Afdækning af netværk

Har man kontakt med en ung med rusmiddelproblemer, er det væsentligt at afdække det netværk, den unge indgår i.

Du kan for eksempel sætte fokus på:

- Relationerne i gruppen. Hvordan er de?
- Hvordan er man sammen, og hvilken adfærd gør sig gældende?
- Hvilke normer og værdier er vigtige, og hvordan får de betydning?
- Hvad betyder gruppen for den unge?

- Hvordan er den unges position i gruppen?
- Hvilke alternative sociale netværk og arenaer har den unge?

At arbejde med den unges netværk

Hvordan arbejder man med den unges netværk? Og hvordan gør man det, så det giver mening, når man for eksempel arbejder på en døgninstitution?

Det kommer an på den unges situation og din egen platform. Nøgleordet er at skabe et rum for refleksion hos den unge, hvor det er hans oplevelser og perspektiver, der står i centrum, men hvor hans opfattelse af sig selv og fællesskabet i gruppen også bliver udfordret.

Du kan arbejde med den **unges refleksion** over sin egen rolle i netværket:

- Hvordan bliver han påvirket af gruppen?
- Hvordan er han selv med til at sætte sit præg på den?

Du kan arbejde **i gruppen** med at skabe refleksioner over de unges værdier, normer og adfærd:

- Hvilke (rusmiddel)erfaringer har de?
- Hvordan taler man om disse erfaringer i gruppen?
- Hvad betyder erfaringerne og holdningerne i gruppen i forhold til, hvordan man "positionerer" sig til hinanden – og til andre grupper af unge?

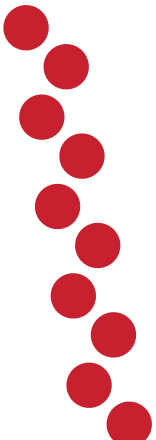
Du kan arbejde på at skabe **alternative netværk og arenaer** for den unge. Det kan eksempelvis være:

- Nye fællesskaber via fritidsinteresser – noget, der giver den unge mulighed for at bruge andre sider af sig selv, opleve andre sociale rum og få kontakt til andre unge og voksne.
- Etablering af en gruppe af unge, der arbejder med "forandring".

Inddragelse af skole/uddannelse og arbejde

At være godt i gang med skole, uddannelse eller arbejde har stor betydning for den unges trivsel. Det har også betydning for hans motivation til at skabe og fastholde en forandring, at han oplever at klare sig godt, at han er en del af noget, og at han har en hverdag med mening og fremtid i.

Mange unge med rusmiddelproblemer har svært ved at håndtere skolens eller uddannelsens faglige krav. De kan også opleve, at de sociale spilleregler er svære at håndtere, og føle, at de står på sidelinjen. Skole, uddannelse og arbejde er derfor en vigtig arena at indtænke i støtten til den unge.

Hjælp den unge ved at få afdækket hans oplevelser på denne arena. Du kan gøre det på flere måder. Men husk at tage udgangspunkt i den unges egne oplevelser og find de veje, der peger frem.

Afdæk den unges oplevelser

Tal med den unge om hvordan det er at være ham på skolen, uddannelsen eller arbejdet.

Set med en løsningsfokuseret optik kan de gode omdrejningspunkter for en afdækning være:

- Hvilke udfordringer oplever den unge?
- Hvad går godt, og hvordan kan det forstærkes?
- Hvilke ressourcer er der at trække på – både hos den unge selv og i arenaen?
- Hvad vil den unge gerne opnå?
- Hvad kan være de første skridt på vejen?

Afklar støttemuligheder på skolen/uddannelsen

Din opgave som sagsbehandler eller foranstaltningsmedarbejder er at afklare, hvordan den unge konkret kan støttes. Tag udgangspunkt i afdækningen af den unges oplevelser og behov og undersøg, hvilke støttemuligheder der er.

Det kan for eksempel være at afklare:

- Din egen rolle: Hvad kan den være?
- Muligheder på skolen, uddannelsesstedet og på tværs i kommunen. Hvilke ressourcer kan og bør inddrages?
- Hvilken form for støtte ved siden af er der behov for? Kan der være behov for iværksættelse af anden støtte?
- Hvilket beredskab findes eksempelvis på institutionen? Hvilken politik og praksis har man for at støtte unge med særlige behov, og hvordan matcher dette den unges behov?

Både serviceloven og vejledningsloven for uddannelse og erhverv giver mulighed for at iværksætte støtte til, at den unge kommer i gang med eller gennemfører sin skole eller uddannelse. Det kan være tilknytning af en mentor, en kontaktperson, etablering af afklarende forløb væk fra skolen eller brobygning til ungdomsud-dannelsen.

Den unge og arbejdet

En del af de unge har oplevet store nederlag i skolesystemet og har måske ikke noget ønske om at komme tilbage på skolebænken. Et arbejde kan være med til at give den unge et nyt fremtidsperspektiv og en anden hverdag med fokus på det, han kan – frem for på det han ikke kan.

Men det er ikke altid let for den unge at få og fastholde et arbejde. Ofte kæmper han med flere udfordringer. Han kan mangle de rigtige kvalifikationer, fordi han ikke har færdiggjort en uddannelse, eller måske har han en plettet straffeattest. Han kan fortsat have et forbrug af alkohol og stoffer. Andre synes måske, at der ikke skal så meget til for at provokere ham. Og han kan have svært ved at overholde arbejdstiderne.

Det hele stiller krav til både arbejdspladsen og den unge.

Vigtige elementer i støtten

Når du vil støtte en ung i de sociale arenaer som skole, uddannelse og arbejde, er der fire vigtige elementer, du bør arbejde med:

- **Hjælp til at den unge kan finde en uddannelse eller arbejde:** For eksempel støtte til ansøgning, kontakt til uddannelsesinstitutioner eller arbejdspladser og også til at afmystificere forestillingen om "misbrugeren" overfor disse.
- **Støtte til at fastholde** den unge på skolen, uddannelsen eller arbejdet: Det kan være hjælp til at komme op og ud af døren om morgenen. Eller støtte til at tackle det, der er svært på institutionen eller jobbet (eksempelvis faglige krav eller konflikter).
- **Opbakning** på skolen/uddannelsen eller arbejdspladsen til den unge: Forsøg eksempelvis at skabe en forståelse for den unge på det pågældende sted. Giv den unge og gerne også skolen, uddannelsen og arbejdspladsen redskaber til at løse de udfordringer, der kan opstå. Sørg for individuel støtte undervejs og styrk samarbejdet med øvrige aktører i den unges liv.
- **Løbende opfølgning** på forløbet – med inddragelse af både den unge, de involverede partnere og gerne den unges forældre.

Redskaber Netværkshort

Netværkshortet er et redskab til at kortlægge den unges relationer. Med kortet får den unge og du et tydeligt billede af:

- Hvilke personer der er vigtige for den unge.
- Hvordan hans relationer er til dem.
- Hvilke udfordringer og ressourcer som findes i den unges netværk.
- Og dermed et konkret afsæt for at inddrage netværket omkring den unge.

Sådan bruges kortet

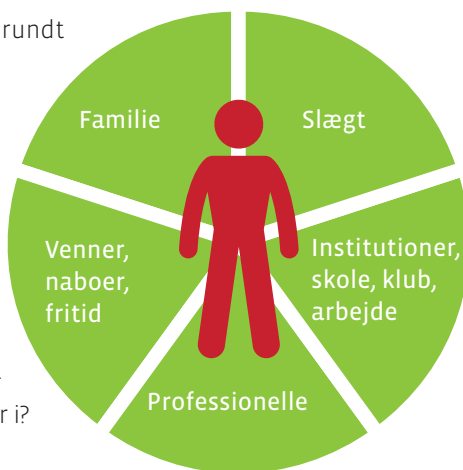
I netværkskortet (se boks) tegner den unge personerne i netværket ind i den arena, hvor de befinder sig. De personer, der er tættest på den unge, tegnes tættest på midten.

Din opgave er at være nysgerrig og udforske den unges relationer til venner, kærester og tilhørsforhold til ungdomsgrupper. Det handler derfor om at spørge ind til, hvordan den unge oplever relationen til de enkelte personer i netværket. Hvad kendetegner relationerne, hvilken betydning har det for den unge og på hvilken måde? Hvis den unge oplever mange konflikter med eksempelvis sin mor omkring skolegang, hvordan ser billedet så ud i andre situationer, og hvor meget fylder de forskellige aspekter?

Det er vigtigt at få tegnet et så tydeligt og nuanceret billede som muligt. Dermed får du en præcis forståelse af den unges situation og netværk – og hvordan I kan arbejde med dette. Brug netværkskortet med omtanke. Nogle unge har et meget spinkelt netværk, og det kan være ubehageligt at blive konfronteret med det.

Netværkskort – eksempler på fokusområder:

- Hvilke vigtige personer findes rundt om dig?
- Hvad kendetegner jeres relation?
- Hvad er godt, og hvad er svært mellem jer?
- Hvem ved, hvordan du har det?
- Hvem kan være en støtte for dig?
- Er der konflikter mellem vigtige personer, som påvirker dig og den situation, som du er i?

Kilde: Henriksen m.fl., 2011

Netværksmøder

Mange kommuner og institutioner anvender netværksmøder i det sociale arbejde med udsatte unge. Du kan også anvende dem i arbejdet med unge, der har et problematisk forbrug af rusmidler.

Netværksmøder er en række af møder mellem den unge, familien og det faglige netværk omkring dem. Man kan også lave netværksmøder primært med den unges private netværk, hvor I som fagpersoner står for faciliteringen af møderne. Eller man kan bruge netværksmøder som et rent tværfagligt forum uden den unge og familien (se kapitel 6). Hensigten med et netværksmøde er at gøre det til et fælles ansvar at finde løsninger og at styrke jeres samarbejde om at finde løsninger.

Hvad er vigtigt?

Det fælles fodslag står i centrum, når I afholder netværksmøder mellem den unge, familien og det faglige netværk omkring dem, og også når mødet er et rent privat netværksmøde. Derfor er det afgørende, at alle bliver hørt, inddraget og får ansvar for beslutningerne. Det gælder under selve møderne, men også før og efter møderne.

Det er vigtigt, at den unge og familien ved præcis, hvad formålet med møderne er:

- At I kan støtte den unges positive udvikling sammen.
- At alle har noget, de kan bidrage med.
- At I kan få et mere nuanceret billede af situationen og vejene frem, når alle er samlet.
- At der findes udfordringer både hos den unge og hos dem omkring ham, som alle kan være med til at trække frem og løse.
- At både den unge og dem omkring ham har ressourcer, som kan bruges til at skabe en god udvikling.

Netværksmøder handler ikke om at dyrke det negative men om at finde de positive veje frem for den unge og familien.

Møderne kan også bruges til skabe ejerskab, sammenhæng og koordination af en indsats, og de kan styrke samarbejdet familiemedlemmerne imellem og med de forskellige fagpersoner. I bør afholde netværksmøderne med jævne mellemrum for at sikre en løbende dialog og for at understøtte udviklingsprocessen.

Netværksmøder – eksempler på fokusområder:

- Hvad fungerer godt for den unge og familien?
- Hvilke udfordringer er der?
- Hvilken situation vil vi gerne nå frem til?
- Hvilke forandringer skal der til – og på hvilke områder?
- Hvordan realiseres de?
- Hvad kan bruges fra det, der fungerer godt, og hvad skal der til af nye løsninger?
- Hvem bidrager med hvad?
- Aftaler fremadrettet.

Organisering af netværksmødet

Mødernes succes afhænger af den unge og familiens involvering i processen. Så det er vigtigt, at de er med fra start. Inddrag dem i planlægningen af møderne: Hvem skal med i netværket? Hvad der skal på dagsordenen? Hvor skal møderne afholdes?

Når du inddrager den unge og familien, kan det vise sig, at der er andre betydningsfulde fagpersoner i den unges liv, som du ikke kendte til, for eksempel en pædagog fra klubben, som den unge er glad for.

Deltagerne fra *det private netværk* er som udgangspunkt forældrene, eventuelt søskende og andre som er betydningsfulde for den unge. I kan bruge netværkskortet (se forrige afsnit) som hjælp til at afdække, hvem det vil være relevant at invitere med. Måske har den unge en kæreste, som kan være vigtig at have med, fordi deres relation spiller en afgørende rolle i den unges hverdag på godt og ondt.

Drøft også *mødets dagsorden* og processen omkring den forud for mødet med den unge og familien. Så kan alle komme med input, og du skaber samtidig trykshed, når alle ved, hvad der kommer til at ske på mødet.

Det er også en god ide at have en *mødeleder*, der ikke er involveret i sagen og derfor kan koncentrere sig om at facilitere processen. Mødelederen kan sørge for, at alle bliver hørt og oplever sig hørt, at der eksempelvis er balance mellem det private og faglige netværk, at der er fokus på vejene frem, og at de fremadrettede aftaler er tydelige for alle. Mødelederen kan være en kollega til en af de fagpersoner, der deltager.

Forældregrupper

Forældrene har ofte brug for støtte til at få ændret deres relation til den unge. Flere behandlingssteder, blandt andet U-turn i Københavns Kommune, anvender forældregrupper som et godt redskab i dette arbejde.

Formålet med forældregrupper er at støtte forældrene, så de bedre kan støtte den unge. Men det handler også om at støtte forældrene selv. De kan have svært ved at håndtere deres bekymringer, frustrationer og magtesløshed i forhold til den unge – og også til den unges rusmiddelproblem. Derfor kan det være en god støtte for forældre at få nogle nye perspektiver på situationen, hvor fokus er på det, der går godt, og på deres egne og den unges ressourcer.

For at få nye perspektiver på situationen er det ofte en god ide, at forældrene har nogle konkrete redskaber at arbejde med. Redskaber der flytter fokus fra problemer til muligheder og veje frem og redskaber til at skabe en god dialog med den

unge. Det centrale er at få sat gang i nye refleksioner omkring deres egen rolle og i forhold til relationen til den unge – for refleksioner giver nye perspektiver, og nye perspektiver giver andre handlemuligheder.

Forældregruppen er også et rum, hvor man kan møde andre forældre i lignende situationer, som man kan dele erfaringer med og hente inspiration og opbakning fra. Grupperne kan arrangeres som et forløb på eksempelvis fire til seks gange. Indholdet på møderne kan være en kombination af faste og vekslende temaer, og møderne bør faciliteres af fagpersoner, der arbejder med unge og rusmidler/behandling.

Forældregrupper – eksempler på temaer:

- Fokus på det positive og de gode oplevelser. For nogle kan det være svært at finde et positivt fokus, så din opgave er at spørge ind – og spørge ind igen.
- Ungeliv i dag og forældrenes egne ungdomserfaringer. Tilbageblikket kan give bedre forståelse for de udfordringer, der hører ungelivet til.
- Den gode dialog og relation med den unge: Hvordan kommer man videre fra en måske negativ spiral? Anerkendelse, positiv opmærksomhed og tillid.
- Hash: Hvad gør det ved den unge, og hvad gør det for den unge? Viden og dialog om de symptomer hash giver, og om at et problematisk hashbrug ofte er et symptom på andre problemer.
- Hvad gør den aktuelle situation ved forældrene – som forældre? Om at give plads til bekymringer og frustrationer og at give slip på dem igen.

Kilde: Moustgaard 2008

Gruppearbejde med unge

Gruppearbejde med unge er et redskab til at arbejde med de unges værdier, holdninger og adfærd samt de sociale dynamikker mellem dem. Det er også en metode til at inddrage den unges sociale omgangskreds i støtten til ham hvad enten det er hans venner, klassekammerater eller måske bofæller på en institution.

Fordelen ved at arbejde med en gruppe af unge er, at netop gruppearbejdet sammen med andre unge giver den/de unge et fælles forum at udvikle sig i. Her kan de snakke om og reflektere over deres egne og fælles erfaringer. De kan vende dilemmaer, holdninger og adfærd i gruppen. De kan drøfte samspillet i gruppen. Måske skaber processen dermed grobund for nye perspektiver.

Erfaring med hashgrupper på ungdomsuddannelser

Nogle af de steder, der har arbejdet med unge som en gruppe, er fire københavnske produktionsskoler. Her har U-turn i samarbejde med Projekt PS afprøvet et koncept, hvor unge med et forbrug af hash kunne mødes en gang om ugen i undervisningstiden.

Målgruppe:

Unge der har et stort og dagligt forbrug af hash.

Gennemførelsesrate:

23 unge startede i gruppeforløb, hvoraf 18 gennemførte et helt forløb og 5 faldt fra undervejs.

Varighed:

Ca. 2-3 måneder bestående af 7-8 gruppemøder, som varede 3 timer pr. gang.

Virkning:

- 14 ud af 15 unge, der røg dagligt ved projektets begyndelse, var stoppet med at ryge dagligt 3 måneder efter, svarende til en nedgang på 93 %.
- 8 ud af de 18 unge var stoppet helt med at ryge hash, svarende til 44 % af deltagerne.

Kilde: Hansen 2011

Gode råd om gruppearbejde med unge

- Gruppen er de unges egen. De unge skal selv være med til at definere spillereglerne eksempelvis om, hvordan man sikrer, at gruppen er et trygt og udviklende rum.
- De unge skal selv være med til at definere indholdet: Hvilke temaer skal på dagsordenen, og hvad er vigtigt?
- De unges egne perspektiver skal i centrum. Det er deres erfaringer, holdninger og dilemmaer, som skal anerkendes, udforskes og udfordres.
- Gruppearbejdet kan også indeholde fælles gruppeaktiviteter som fælles madlavning, boldspil og ture, der giver nogle andre rammer for dialogen, de unges handlerum og udvikling af fællesskabet.

Din rolle i gruppearbejdet

- At skabe et trygt rum for dialog.
- At sikre at spillereglerne overholdes. For eksempel at gruppen er et fortroligt rum.
- At sørge for at alle kommer til orde og bliver lyttet til.
- At passe på dem, der måske ikke er så stærke i gruppen.
- At udforske selvfølgheder og ambivalenser.
- At samle op på diskussionerne undervejs og afslutningsvis.
- Løbende at tage temperaturen på forløbet: Hvordan oplever de unge det, hvad rykker og hvad skal eventuelt justeres?

Rammerne for gruppearbejdet kan have mange former alt efter gruppen, og hvor den holder til. Et gruppearbejde kan for eksempel foregå på en uddannelsesinstitution, en døgninstitution eller et fritidstilbud.

Tjekliste: Inddragelse af den unges netværk

- ☐ Ser du på alle sociale arenaer i den unges liv i din vurdering af den unges behov for støtte?
- ☐ Kommer du hele vejen rundt om den unges problemstillinger?
- ☐ Inddrager du aktivt den unge og hans familie i løsningen af problemerne?
- ☐ Bruger du et netværksredskab?

“

Jeg sendte en ung op til rådgivningscenteret, fordi hun ryger hash hver dag. Jeg regnede da med, at hun ville blive afruset, så hun kunne komme i gang med en uddannelse. Men hun ryger stadig her tre måneder efter. Og de nægter at tage urinprøver på hende. Hvad i alverden laver de deroppe?”

– Sagsbehandler

6. Det gode samarbejde

Værd at vide

- Sæt samarbejdet i system

Redskaber

- Rusmiddelpolitik: En handleguide til et fælles fodslag
- Holdninger og faglig dialog
- Tjekliste

Læs med hvis du er...

Fagperson der samarbejder med andre om unge og rusmidler

- Når du vil have gode redskaber til dit samarbejde med andre om en ung – både formelt og uformelt og internt/eksternt.

EN GOD INDSATS FOR EN UNG kræver et godt samarbejde mellem de fagpersoner, der er involveret. Det gælder på tværs af organisationer, og det gælder internt i organisationen.

I vil ofte være flere fagpersoner, som er i berøring med en sårbar ung. I vil også være flere aktører, som skal arbejde sammen, når en bekymring for en ung har udviklet sig i en retning, hvor der er behov for at sætte en egentlig støtteindsats i gang.

Jo større klarhed over jeres roller og ansvar, desto nemmere bliver det at koordinere jeres arbejde. Jo bedre I koordinerer og kommunikerer med hinanden, desto nemmere bliver jeres samarbejde. Og jo bedre et samarbejde, desto bedre sammenhæng i indsatsen – til gavn for den unge.

Det (tvær)faglige samarbejde kan dog rumme mange udfordringer.

I kan have forskellige *forståelser* af den unges situation, behov og hvordan I bedst støtter hende.

I vil have et forskelligt *kendskab* til den unge, alt efter hvor I møder hende.

I vil have forskellige *fagligheder og tilgange* til den unges situation afhængig af hvor i systemet, I arbejder.

I vil tale forskellige *sprog*, fordi jeres jobfunktioner og faglige baggrund er forskellige.

Jeres *viden* om unge, rusmidler, lovgivning, behandling, forskning på området og meget mere vil variere.

Jeres *erfaringer* med unge og unge med rusmiddelproblemer vil være forskellige.

I vil sikkert også have forskellige *personlige holdninger* til rusmidler – som resten af befolkningen.

Når det gælder samarbejdet på tværs af organisationer, vil jeres beslutningskompetencer og samarbejdskulturer også ofte være forskellige. Så hvordan arbejder man sammen som professionelle om en ung, når man er forskellige? Det kan du få inspiration til her.

Værd at vide

Sæt samarbejdet i system

Servicebogen fremhæver, at en god støtteindsats er en sammenhængende, helhedsorienteret og koordineret indsats (Vejledning nr. 1 til servicebogen, 2011). Derfor er det faglige samarbejde på tværs af strukturer, institutioner og sektorer ikke til at komme udenom.

I kan hjælpe jeres samarbejde godt på vej ved at sætte det i system i form af et såkaldt formaliseret samarbejde. Et formaliseret samarbejde betyder, at man som samarbejdspartnere laver klare aftaler med hinanden, der beskriver og organiserer samarbejdet og partnernes ansvar og opgaver.

Klare aftaler og gode rutiner vil gøre jeres samarbejde meget nemmere. Det giver tryghed, når alle ved, hvordan de skal handle, eller hvor man skal henvende sig i en situation, hvor man har brug for at involvere andre professionelle med særlige kompetencer. Et formaliseret samarbejde betyder også, at I kan handle hurtigt og effektivt i den enkelte situation, hvor I har en konkret bekymring for en ung med rusmiddelproblemer.

Det formaliserede samarbejde har også den fordel, at I undgår misforståelser. Når forskellige dele af systemet kender hinandens arbejdsmåder og ved, hvad de kan forvente sig af hinanden, er vejen banet for et godt og mere gnidningsløst samarbejde på tværs af fag og sektorer.

Der findes ingen standardopskrift på et formaliseret samarbejde. Det findes i mange former, kan have meget forskelligt indhold og kan involvere samarbejdspartnere på alle niveauer – både internt og eksternt.

Til gengæld findes der en række gode redskaber til at skabe et formaliseret samarbejde, til at sikre en bedre koordinering af det tværfaglige samarbejde – og til at arbejde med holdningsforskelle og faglig dialog. Læs om dem her.

Redskaber

Rusmiddelpolitik: En handleguide til et fælles fodslag

Skoler, uddannelses- og fritidstilbud samt døgninstitutioner oplever jævnligt situationer, hvor unges brug af rusmidler er på dagsordenen.

Men ikke alle har formuleret en fælles holdning til, hvordan stedet forholder sig til unges brug af rusmidler. Heller ikke alle har klare retningslinjer for, hvordan de enkelte fagpersoner på stedet skal reagere, hvis de er i kontakt med en ung, der har et problematisk forbrug af rusmidler. Eller hvordan man som institution bedst muligt støtter den unge.

Det kan I få, hvis I udvikler en rusmiddelpolitik med en fælles handleguide.

En rusmiddelpolitik har mange fordele. Nogle af dem er:

- Du og dine kollegaer får *fælles fodslag* overfor unge, der bruger og misbruger rusmidler. Det skaber tryghed både for jer og de unge.
- I får som fagpersoner *klare handlingsanvisninger* frem for at være i tvivl, være usikre og måske føle, at I står alene.
- I får *alternative handlemuligheder*. I stedet for at smide en ung ud af skolen, døgninstitutionen eller klubben kan I vælge at lave en rusmiddelpolitik, der tilbyder den unge støtte, og dermed fastholder hende i sin skolegang, uddannelse eller støtte/fritidstilbud.
- Når man udformer en rusmiddelpolitik, får man mulighed for at afklare sine holdninger og værdier.

Rusmiddelpolitik – hvad kan den indeholde?

Det er op til jer selv, hvad I ønsker jeres rusmiddelpolitik skal indeholde. Men nogle emner kan være gode at få vendt i dialogen, når man skal udvikle en rusmiddelpolitik. For eksempel:

- Holdninger til rusmidler og til brug, problematisk forbrug og misbrug.
- Hvilke holdninger til hvilke rusmidler – gælder de samme for alkohol, hash og for eksempel kokain?
- Formål/målsætning med politikken.
- Retningslinjer for brug af rusmidler.
- Forebyggelse.
- Beredskab.
- Støttmuligheder i forbindelse med rusmiddelproblemer.
- Samarbejde internt og med andre aktører (forældre, misbrugscenter, ungdomsuddannelse, forvaltning).
- Handleplan.

Rusmiddelpolitik – i praksis

For at rusmiddelpolitikken bliver et aktivt redskab i jeres hverdag, skal den udarbejdes i en fælles proces. Når I har formuleret en rusmiddelpolitik, er næste vigtige udfordring at holde den i live. Den skal være tilgængelig for alle – også nye medarbejdere.

I kan hjælpe jer selv godt på vej ved at lave faste aftaler om, hvordan rusmiddelpolitikken skal fungere i praksis, og hvem der skal have ansvar for den. Det er også en god ide at aftale, hvornår rusmiddelpolitikken skal gennemgås og evalueres næste gang – for eksempel én gang årligt.

Nogle ungetilbud vælger en eller flere fagpersoner, som skal fungere som kontaktperson overfor unge, andre medarbejdere og eksterne samarbejdspartnere i spørgsmål om rusmidler. Kontaktpersonen kan også sørge for, at nye medarbejdere altid introduceres til stedets rusmiddelpolitik.

Kilde: www.socialstyrelsen.dk/unges-misbrug

Se hvordan I konkret kan arbejde med holdninger til rusmidler på din arbejdsplads i næste afsnit.

Holdninger og faglig dialog

Når du arbejder med unge med rusmiddelproblemer, vil du måske opleve, at du, dine kollegaer og samarbejdspartnere har vidt forskellige holdninger og tilgange til området. Forskelligheder der måske kan give udfordringer og måske frustrationer i jeres samarbejde.

I kan selv gøre meget for at skabe de bedste betingelser for jeres samarbejde ved at være bevidste om jeres indbyrdes holdningsforskelle, ved at identificere og erkende forskellene og ved at udnytte dem aktivt. Et vigtigt udgangspunkt for samarbejdet er nemlig, at du og dine kollegaer er bevidste om jeres eget og hinandens ståsted.

Her er to redskaber, som kan hjælpe det gode tværfaglige samarbejde i gang.

Spilleregler til at styrke det faglige samarbejde

1. Legitimering: Det er okay at være uenig

Det er et grundvilkår i praktisk pædagogisk og socialfagligt arbejde, at man er uenige. Måske er I uenige om, om en ung kan have et "acceptabelt" forbrug af hash eller ej. Eller om man må bruge ordet "misbruger" om unge med et problematisk forbrug af rusmidler. Vær bevidst om at skabe et klima sammen, hvor det altid er okay at have forskellige holdninger og at diskutere holdninger.

2. Opdag og identificér uenighed

Find ud af hvad jeres uenighed går ud på, hvad den skyldes. Er det uklare eller manglende regler i forhold til, hvordan I håndterer unges brug af rusmidler? Mangler I information om lovgivningen på området? Har I forskellig viden om teorier, metoder eller undersøgelser og rapporter om unge og rusmidler? Eller handler jeres uenighed om, at I har forskellige værdier, erfaringer eller personlige holdninger til temaet?

3. Tal åbent om uenighed

Diskuter jeres holdningsforskelle. Sæt dem åbent i tale, så kan I håndtere dem. Hvis de eksempelvis skyldes mangel på regler, procedurer eller metoder, kan næste logiske skridt være at tage initiativ til, at der bliver formuleret retningslinjer på området for eksempel en rusmiddelpolitik. Handler jeres uenighed om manglende viden om unge og rusmidler, brug og misbrug, er det oplagt at få afholdt en temadag eller lavet efteruddannelse for alle medarbejdere, så I får skabt et fælles vidensgrundlag.

4. Accepter uenighed

Undgå at tolke jeres holdningsforskelle som udtryk for professionsforskelle - og undgå at skabe myter om andre fagpersoners holdninger som udtryk for en ukorrekt faglighed.

5. Vær konstruktiv - brug personlige holdninger fagligt

Hvis jeres holdningsforskelle skyldes, at I har forskellige, individuelle og personlige holdninger, så lad være med at forestille jer, at I kan udrydde uenigheden. Brug i stedet jeres holdningsforskelle konstruktivt og fagligt. Fordi de afspejler forskellige værdier, der også findes i befolkningen, kan jeres personlige holdningsforskelle bruges til at sikre, at mange flere synsvinkler i en situation bliver inddraget i jeres faglige drøftelse om en ung. På den måde får den af jer, der er tovholder eller kontaktperson på en sag, bedre mulighed for at sætte sig ind i flere synsvinkler og udvise forståelse og indlevelse over for den unge.

De 5 gode råd bygger på forskning af Morten Ejrnæs, Institut for Sociologi, Socialt arbejde og Organisation, Aalborg Universitet.

Kilde: www.socialstyrelsen.dk/unges-misbrug

Bekymringsbuen

Når du som fagperson står i en situation, hvor du mener, at en ung har en bekymrende adfærd og måske har brug for støtte, kan det være en god hjælp for dig at få kortlagt din egen bekymring.

Det er tanken bag Bekymringsbuen – et fagligt værktøj, som du kan bruge i din vurdering af en ung, uanset hvad problematikken er. Du kan også bruge den i samarbejde med dine kolleger, hvor I i fællesskab kan få sat ord på, hvad bekymringen drejer sig om.

Kilde: www.socialstyrelsen.dk/unges-misbrug samt Ungeprojektet i Roskilde

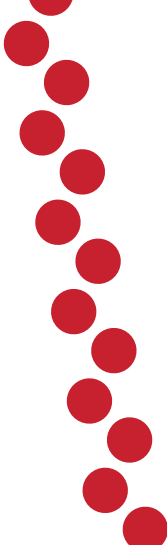
Sådan fungerer redskabet

Bekymringsbuen er en slags P-skive, hvor du kan bevæge pilen frem og tilbage i en farveskala, der indikerer graden af din bekymring. Fra den milde bekymring (grøn farve) over den tiltagende bekymring (orange farve) til den alvorlige bekymring (rød farve).

Du flytter pilen i takt med, at du undersøger din bekymring. Skyldes den for eksempel, at du har fundet ud af, at Anna ryger hash? Og hvis ja – hvad er det så ved Annas hashbrug, der bekymrer dig? Omfanget, stedet hun ryger hash, eller bare det at hun ryger hash? Hvordan fungerer hun i skolen? På hvilken måde har hun ændret adfærd? Hvad er hendes situation derhjemme – har hun forældre, der støtter hende?

Ved at stille spørgsmål og flytte pilen rundt i felterne på bekymringsbuen kan du få flere nuancer på din bekymring. Måske viser din første bekymring for Anna sig ikke at holde helt stik – eller omvendt: Du finder ud af, at du virkelig har grund til at være bekymret.

Buen kan også hjælpe dig til at vurdere, hvad der i dine øjne skal til for at mindske

eller øge din bekymring. Måske er din bekymring for Anna i det orange felt, men hvis hun begynder at få mere fravær, vil den ryge over i det røde felt.

Når du bliver mere afklaret om din bekymring, kan du få et bedre overblik over, hvilke handlinger og støtte, der vil være de mest hensigtsmæssige i netop Annas situation.

Et redskab – også til faglig dialog

Bekymringsbuen kan bruges af dig selv. Men den kan med stor fordel også bruges i din dialog med andre om en ung.

Du og dine kollegaer kan bruge redskabet til at få afklaret en bekymring sammen. I er måske alle bekymrede for Anna, men hvad mener I egentlig hver især, når I bruger ordet 'bekymret'? Eller når I snakker om hendes tegn på mistrivsel?

Brug buen til at få et fælles sprog, så alle ved og er enige om, hvad I mener med bestemte ord, og hvilke holdninger, der ligger bag jeres sprogbrug. Nogle vil måske synes, at hashrygning i sig selv er noget, der bør ligge i det røde felt på bekymringsbuen. Andre har en mere orange eller grøn holdning til hashrygning.

I kan også bruge buen til at afstemme jeres fælles bekymring for Anna. Hvor er din bekymring på buen, og hvordan er den i forhold til dine kollegers? Når I bruger buen, vil jeres lighed og forskellighed i jeres faglige vurdering blive meget tydelig.

Buen er derfor også et godt redskab til at få flere perspektiver på en situation. Selvom I alle kender den unge, kan der være forskel på, hvor godt, I kender hende, eller hvor længe I har kendt hende. I kan drøfte jeres forskellige perspektiver på den unge ved hjælp af buen og måske opleve, at jeres bekymring flytter sig.

Tjekliste: Det gode samarbejde

- ☐ Har du sat dit (tvær)faglige samarbejde i system?
- ☐ Har du et godt overblik over dit faglige netværk – og kommer du hele vejen rundt i netværket, når du skal tilrettelægge en indsats?
- ☐ Har du og dine kollegaer eller samarbejdspartnere brug for at afklare jeres holdninger til unge og rusmidler?

“

Når jeg sidder over for unge som har problemer med rusmidler, så oplever jeg tit, at de har en anden opfattelse af problemet, end jeg har. De siger måske, at de bare kan stoppe i morgen, hvis det er det. Det er vigtigt at tænke de forskellige holdninger med, når vi tilrettelægger indsatsen”

- Sagsbehandler på familieområdet

7. Sagsbehandling

Hvad siger loven?

Værd at vide

- Inddragelse af den unge og hans forældre
- Tilrettelæggelse af indsatsen
- Iværksættelse af støtten

Redskaber

- Udredning af unge med rusmiddelproblemer
- Tjekliste

Læs med hvis du er...

Sagsbehandler

- Fordi du kan få viden om og redskaber til at tilrettelægge indsatser overfor unge med rusmiddelproblemer.

Øvrige fagpersoner

- Hvis du vil have et indblik i sagsbehandlingen omkring unge med rusmiddelproblemer.

ET MISBRUG står aldrig alene.

Når en ung har et problematisk forbrug af rusmidler, er det ofte ikke bare rusmidlerne, der er problemet – misbruget er tit et symptom på, at andre ting ikke fungerer i den unges liv (se kapitel 2). Viden, om hvordan forskellige problemer i den unges liv spiller sammen, er derfor vigtig, når du som sagsbehandler skal tilrettelægge indsatsen overfor en ung med rusmiddelproblemer.

Men hvad er det mere præcist, du skal lægge vægt på, når du afgør, hvilken indsats en ung skal tilbydes? Hvad siger lovgivningen på området? I dette kapitel kan du få viden om, hvilke elementer en god sagsbehandling af en ungs sag bør indeholde og fokusere på.

Du kan også få konkrete redskaber til dit arbejde. Brug redskaberne som inspiration eller rettesnore til at sikre en god faglig vurdering af den unges situation og hans behov for støtte.

Hvad siger loven?

Du skal behandle en sag om en ung med rusmiddelproblemer. Men hvilke regler og love skal du følge? Få her et kort overblik over nogle af de centrale sagsbehandlingsregler, der er relevante for dig⁴.

Inddragelse af den unge

Et centralt element i tilrettelæggelsen af sagsbehandlingen er den unges retskrav på at kunne medvirke, når hans sag behandles. Sagsbehandlingen skal tilrettelægges på en måde, der tillader den unge en mulighed for at medvirke (retssikkerhedslovens § 4). Det er en grundlæggende forudsætning, for at den unge kan medvirke i sagsbehandlingen, at sagsbehandleren har givet tilstrækkelig vejledning om retsreglerne, herunder også den unges rettigheder, for eksempel mulighed for repræsentation/bisidder (forvaltningslovens § 8), aktindsigt (forvaltningslovens kapitel 4) og partshøring (forvaltningslovens § 19).

Sagens oplysning og indhentning af oplysninger om den unge

Som sagsbehandler i en offentlig myndighed har du ansvar for at indhente tilstrækkelige oplysninger om den unge til at kunne træffe en afgørelse i den unges sag (retssikkerhedsloven § 10).

En hovedregel er, at der ikke må indhentes flere oplysninger om den unge, end det er relevant og nødvendigt for at kunne træffe en beslutning om den konkrete sag (serviceloven § 50 stk. 1). Samtidig er det vigtigt, at der indhentes tilstrækkelige oplysninger til, at der kan træffes en afgørelse (retssikkerhedsloven § 10).

Du kan som sagsbehandler i en offentlig myndighed efter forudgående samtykke fra den, der søger om eller får hjælp, forlange at for eksempel andre offentlige myndigheder og sygehuse giver oplysninger, der er nødvendige for at behandle sagen (retssikkerhedslovens § 11a, stk. 1). Der er dog visse undtagelser, der muliggør indhentelse af oplysninger uden samtykke. Du skal dog uanset adgangen til at indhente oplysninger uden samtykke forsøge at få samtykke til at indhente oplysningerne (retssikkerhedslovens § 11c, stk. 4).

Notatpligt

Du skal notere alle væsentlige oplysninger i en sag (offentlighedslovens § 6). For eksempel er der tale om en sag, hvis en ung henvender sig for at komme i behand-

⁴ Ønsker du et mere dybdegående indblik i sagsbehandling af unge over 18 år med stofmisbrugsproblemer, kan du læse mere i hæftet "God sagsbehandling på stofmisbrugsområdet", 2010. For unge under 18 år henvises til "Håndbog om Barnets Reform", 2011.

ling for sit stofmisbrug. Der er ikke tale om en sag, hvis den unge udelukkende søger vejledning om mulighederne for at komme i behandling. Grænsen er flydende, så det er vigtigt, at du som sagsbehandler er opmærksom på, hvornår der er tale om vejledning, og hvornår der er tale om en ansøgning.

Notatpligten skal ses i sammenhæng med forbuddet mod at besidde eller behandle oplysninger, der ikke er relevante for den unges sag (forvaltningslovens § 32 og persondatalovens § 5). Sagsbehandleren skal altså i alle tilfælde vurdere, om den konkrete oplysning er relevant for den aktuelle sag.

Du kan bl.a. læse mere om sagsbehandling på stofmisbrugsområdet i publikationen "God sagsbehandling på stofmisbrugsområdet" udarbejdet af Servicestyrelsen (nu Socialstyrelsen) i februar 2010.

Behandlingsgaranti i forbindelse med stofmisbrug

Unge over 18 år, der henvender sig til kommunen med et ønske om at komme i behandling for et stofmisbrug, har krav på, at der iværksættes behandling inden for 14 dage regnet fra den første henvendelse (serviceloven § 101, stk. 2).

Unge under 18 år, der har et misbrug af stoffer, der medfører alvorlige sociale og adfærdsmæssige problemer for den unge, har ligeledes krav på, at der iværksættes behandling inden for 14 dage. De adfærdsmæssige problemer skal have en karakter, som gør, at den unge ikke kan fungere i sin hverdag – i familien, på uddannelsen eller arbejdet. Der er her tale om unge med sociale, fysiske og/eller psykiske skader som er forårsaget af stofmisbruget. Tilbuddet skal iværksættes med forældremyndighedens samtykke og kræver tillige samtykke fra den unge, når denne er fyldt 15 år (serviceloven § 101, stk. 3, samt Bekendtgørelse om garanti for social behandling for stofmisbrug til unge under 18 år i særlige tilfælde).

Unge, der henvender sig med et misbrug af alkohol, har ligeledes krav på, at der iværksættes behandling inden for 14 dage. Dette gælder både unge over og under 18 år (sundhedsloven kap. 40, § 141).

Frit valg af behandlingstilbud

Unge over 18 år, der på baggrund af § 101 visiteres til et behandlingstilbud, kan frit vælge mellem det tilbudte tilbud og andre offentlige behandlingstilbud eller godkendte private behandlingstilbud – under forudsætning af, at tilbuddet er af en tilsvarende karakter.

Værd at vide

Inddragelse af den unge og hans forældre

Du skal altid sikre, at den unges ressourcer og synspunkter bliver inddraget i din vurdering. Det er hans ret (serviceloven § 46, stk. 3 og retssikkerhedsloven § 4).

Er den unge *under 18 år*, skal du derudover også inddrage indehaveren af forældremyndigheden i både udredningen og afgørelsen af den unges sag. Dog har den unge fortsat krav på selv at blive hørt i overensstemmelse med sin alder og modenhed. Derfor kan omfanget af inddragelse variere fra ung til ung.

Børnesamtalen er et vigtigt redskab til at sikre, at den unge bliver hørt (serviceloven § 48). Forældrene har ikke krav på at være til stede til denne samtale. Det kan dog i nogle tilfælde – for eksempel af hensyn til den unges tryghed – være hensigtsmæssigt, at forældre eller andre, som den unge er tryk ved, er til stede. Den unge har ligeledes som udgangspunkt ret til en bisidder (serviceloven § 48a). Du har som sagsbehandler pligt til at oplyse den unge om denne ret, og du bør støtte den unge i at gøre brug af retten til en bisidder.

Lovgivningen er dog langt fra den eneste grund til at inddrage den unge, når du skal vurdere hans situation og måske tilrettelægge en indsats. Mange gode grunde taler for, at du inddrager den unge og tager hans holdninger, meninger og forslag alvorligt:

- Den unge har ofte en særlig viden om rusmidler og om ungdomsliv: Ved at lytte kan du komme tættere på en forståelse af, hvilken rolle rusmidlerne spiller i hans liv. Dermed kan du bedre hjælpe ham.
- Den unge føler sig imødekomet: Hvis du forholder dig åbent til den unges meninger og holdninger, vil han føle sig tryggere og være mere motiveret for at indgå aktivt i forløbet.
- Den unge føler medansvar for sin forandring: Hvis den unge selv får lov til at definere sine mål, bliver de lettere at overholde. Resultatet af behandlingen bliver derfor bedre.

En god samtale med en ung tager udgangspunkt i den unges ressourcer og synspunkter. Senere i kapitlet kan du læse om forskellige modeller, du kan anvende i samtalen med den unge. I kapitel 4 ("Relationen til den unge") kan du få inspiration og konkrete redskaber til, hvordan du arbejder anerkendende og løsningsfokuseret.

Tilrettelæggelse af indsatsen

Det vil typisk være visitationsudvalget, der på baggrund af din indstilling som sagsbehandler træffer afgørelsen om, hvilken indsats der skal iværksættes over for en ung med rusmiddelproblemer. Indsatsen over for den unge kan bestå af flere elementer, og disse skal hænge sammen. Det er myndigheden, der iværksætter en indsats, som har til opgave at skabe denne sammenhæng.

Udgangspunktet for en afgørelse vedrørende indsatsen over for en ung med rusmiddelproblemer afhænger af, om den unge er *under* eller *over* 18 år:

- Unge *under* 18 år, der har behov for særlig støtte efter serviceloven, skal have foretaget en **børnefaglig undersøgelse** samt udarbejdet en **handleplan** på baggrund heraf.
- Unge *over* 18, der har et stofmisbrug, skal tilbydes at få udarbejdet en **handleplan**.

Når den børnefaglige undersøgelse og handleplanen er udarbejdet, skal der udvælges en leverandør, der kan tilbyde den unge den ydelse, som handleplanen har fastlagt.

Den børnefaglige undersøgelse

Hvis du er sagsbehandler og mener, at en ung *under* 18 år har behov for særlig støtte – eksempelvis på grund af misbrugsproblemer – skal der laves en børnefaglig undersøgelse, også kaldet en § 50-undersøgelse.

Den har til formål at afdække ressourcer og problemer hos den unge, familien og netværket og på den baggrund afdække, om der er behov for hjælpeforanstaltninger.

Undersøgelsen skal **afdække** den unges:

- Udvikling og adfærd.
- Familieforhold.
- Skoleforhold.
- Sundhedsforhold, herunder også alkoholforbrug eller stofforbrug.
- Fritid og venskaber.
- Andre relevante forhold.

Undersøgelsen må ikke være mere omfattende, end formålet tilsiger. Hvis konkrete forhold betyder, at et eller flere af områderne ikke er relevante at undersøge for en ung, skal disse ikke indgå i undersøgelsen.

Du skal **inddrage** oplysninger fra:

- Den unge.
- Forældre eller forældremyndighedsindehavere.
- Relevante fagfolk, der har viden om den unges og familiens forhold, såsom pædagoger, psykologer og lærere.
- Det kan også være nødvendigt at foretage en læge- eller psykologundersøgelse.

§ 50 Hvis det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, herunder på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, skal kommunalbestyrelsen undersøge barnets eller den unges forhold. Undersøgelsen, der betegnes som børnefaglig undersøgelse, gennemføres så vidt muligt i samarbejde med forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år. Undersøgelsen skal gennemføres så skånsomt, som forholdene tillader, og må ikke være mere omfattende, end formålet tilsiger.

Kilde: serviceloven

Handleplanen

For unge *under* 18 år skal du altid udarbejde en handleplan (serviceloven § 140), inden du træffer en afgørelse om en foranstaltning (serviceloven § 52 og § 76). Kravet gælder også for unge *under* 18 år, der har et behandlingskrævende misbrug.

Unge *over* 18 år, der har et stofmisbrug, skal tilbydes at få udarbejdet en handleplan, men kan selv vælge om de tager imod tilbuddet (serviceloven § 141).

Hvad er formålet?

Handleplanen er et redskab for sagsbehandleren men også for den unge og den unges familie.

Det helt overordnede formål med handleplanen er at tydeliggøre, hvordan indsatsen koordineres og at sikre en god opfølgning på de mål, der er sat for den unge.

Handleplanen skal samtidig give den unge og den unges familie et overblik over de indsatser, der er iværksat og formålet med dem (Vejledning nr. 3 til serviceloven pkt. 294).

Handleplanen er samtidig et godt redskab til at synliggøre, hvordan den unges forskellige problemer spiller sammen, og hvilke ressourcer der er i den unges

netværk. Dermed understøtter handleplanen det helhedsorienterede perspektiv i indsatsen overfor den unge.

Hvad skal en handleplan indeholde?

Handleplanen skal udarbejdes i samarbejde med den unge. Hvis han er *under* 18 år, skal den også udarbejdes i samarbejde med hans familie.

Er den unge *under* 18 år, skal handleplanen tage udgangspunkt i den børnefaglige undersøgelse.

Er den unge *over* 18 år, skal handleplanen tage udgangspunkt i:

- En beskrivelse af den unges problemer med stofmisbrug og de afledte sociale problemer.
- En beskrivelse af den unges sociale situation, herunder ressourcer og belastninger.
- Andre relevante forhold som den unges helbred.

En handleplan skal angive:

- Formålet med indsatsen.
- Konkrete mål i forhold til den unges trivsel og udvikling.
- Hvilken indsats der skal sættes i værk for at opfylde formålet.
- Hvor lang tid indsatsen forventes at vare.
- Hvilke andre særlige forhold der gør sig gældende, for eksempel vedrørende boform, beskæftigelse, uddannelse, behandling, personlig hjælp eller hjælpemidler.
- Er den unge fyldt 16 år, skal handleplanen desuden opstille konkrete mål for den unges overgang til voksenlivet.

Iværksættelse af støtten

Hvad har en ung med et problematisk rusmiddelforbrug egentlig brug for? Skal man iværksætte en misbrugsbehandling – eller er det noget helt andet, der skal til?

Den vurdering kan være svær at lave. Men når du som sagsbehandler sidder overfor en ung med problemer, bør du lade den unges alder og modenhed indgå i din vurdering.

Selvom den unge måske er *over* 18 år og derfor kan visiteres til behandlingstilbud målrettet voksne, er det ikke altid den bedste løsning for den unge.

Traditionelle behandlingstilbud til voksne matcher nemlig ikke altid de behov, som unge har. Mange unge opfatter heller ikke tilbud til voksne som attraktive, fordi de ikke ser sig selv som "misbrugere" og ikke vil sættes i bås med voksne

med misbrug. Derfor er det vigtigt, at det/de tilbud, som den unge visiteres til, har fokus på de særlige ungeperspektiver.

Det er også meget vigtigt, at du er opmærksom på, at rusmiddelproblemet sjældent er den unges eneste problem. Så du må vurdere, hvilken type problemer der fylder mest hos den unge, når du planlægger en indsats.

Koordinationen i centrum

Helhed og sammenhæng er nøgleordene i indsatsen over for unge med rusmiddelproblemer. Dette sætter behovet for koordination i centrum, når indsatsen planlægges.

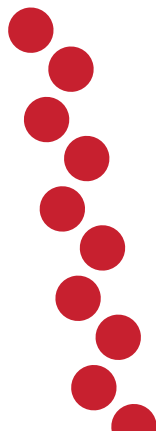
Vær derfor opmærksom på, hvilke andre aktører den unge allerede er i kontakt med, når du går i gang med at tilrettelægge en indsats for en ung. Går han allerede hos en psykolog, eller er han i behandling hos en psykiater? Er der tiltag i gang på jobcenteret? Er den unge på en uddannelsesinstitution – og hvordan skal uddannelsen forløbe under og efter iværksættelsen af støtten/behandlingen?

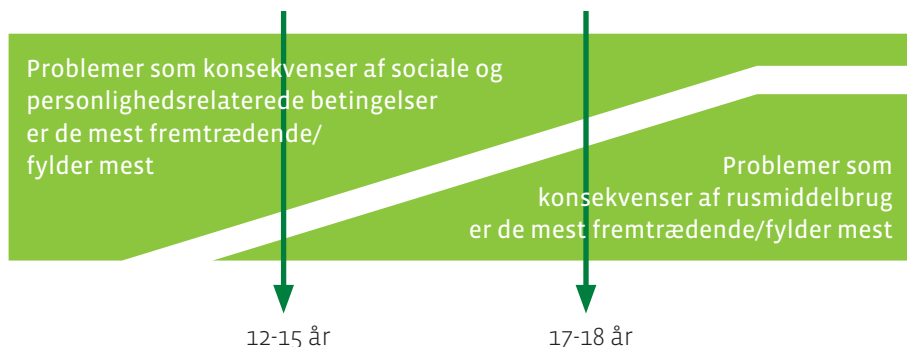
Alder og behov hænger sammen

Center for Rusmiddelforskning har udviklet en model, der illustrerer sammenhængen mellem alder og de problemer, der kan knyttes til brugen af rusmidler. Modellen viser, at de problemer, som fylder i den unges liv, er meget aldersbetingede.

Jo ældre, man er, desto mere fylder konsekvenserne af selve rusmiddelbruget. Derfor giver det god mening at målrette en indsats mod netop disse problemer, når det gælder de ældste unge.

Omvendt er det ikke rusmiddelbrugets konsekvenser, der fylder mest hos de yngste unge. Jo yngre, man er, desto større behov har man for et tilbud, der retter sig mod andre og mere bagvedliggende problemer.

Figur 3.2. Problemer knyttet til rusmidler hos unge

Kilde: Pedersen 2005

En flerstrengt indsats

Selvom alder og problemer hænger sammen, vil de fleste unge – uanset alder – have gavn af en flerstrengt indsats, hvor forskellige typer foranstaltninger kombineres.

De ældste unge, der oplever, at rusmiddelproblemerne fylder meget, kan have brug for et tilbud, hvor egentlig misbrugsbehandling bliver kombineret med eksempelvis en kontaktperson eller bostøtte.

Ligesom de yngste unge, der oplever, at andre problemer end bare rusmiddelproblemerne fylder mest, måske kan profitere af at gå til rådgivende samtaler omkring sit forbrug af rusmidler – og samtidig modtage en foranstaltning, som retter sig mod problemer i hjemmet.

Serviceoven giver mulighed for at iværksætte forskellige typer foranstaltninger til udsatte unge *under* 18 år (serviceoven § 52). Foranstaltningerne kan være af mere eller mindre indgribende karakter.

Individuelle foranstaltninger rettet mod den unge i hans eget miljø kan være:

- Ambulant misbrugsbehandling (se kapitel 8).
- Individuelle psykologsamtaler (se kapitel 8).
- En fast kontaktperson for den unge (se kapitel 8).

Mere indgribende foranstaltninger uden for den unges eget miljø kan være døgnophold eller anbringelse i plejefamilie, på godkendt opholdssted eller døgninstitution (serviceloven § 66).

Hvis din kommune ikke har den nødvendige ekspertise til at udrede unge med svære rusmiddelproblemer, kan du søge rådgivning hos den nationale Videns- og Specialrådgivningsorganisation (VISO)⁵.

Redskaber

Udredning af unge med rusmiddelproblemer

Der er forskellige redskaber, du kan anvende, når du tilrettelægger en indsats overfor en ung med rusmiddelproblemer.

En grundig udredning af den unges situation er det første vigtige skridt i denne proces. Det er nemlig her, du undersøger, hvilke problematikker der fylder i den unges liv og har indflydelse på hans trivsel og dermed også på hans forbrug af rusmidler.

En god udredning af en ung med rusmiddelproblemer:

- Har fokus på hvilke problemer den unge har.
- Retter sit fokus mod hvordan de forskellige problemer spiller sammen – frem for på årsagen til, at de er opstået.
- Ser hele vejen rundt om den unges situation.
- Prioriterer – for en udredning kan ikke indeholde alt.
- Inddrager den unges ressourcer og synspunkter.

Få overblik over den unges situation

Selvom den unge har misbrugsproblemer, betyder det ikke, at din udredning udelukkende skal omhandle disse problemer, fordi der netop ofte vil være andre problematikker på spil.

Samtidig kan en udredning ikke indeholde alt. Den skal have et fokus. Ellers vil din udredning give for lidt viden om for mange områder eller måske komme til at fokusere på noget, der ikke er relevant – og dermed overse det vigtige.

Det kan være en vanskelig opgave at udelukke områder fra udredningen på for-

⁵ Se mere om VISO på www.socialstyrelsen.dk. VISO kan kontaktes på telefonnummer 72 42 40 00

hånd. Men du kan hjælpe dig selv til at sikre, at du ikke overser væsentlige aspekter, ved at have en fast procedure og følge en fast struktur for udredningen af unge.

Brug modellen her som inspiration til at lave en fyldestgørende udredning, der tager højde for alle aspekter af den unges liv – og hvordan den unges rusmiddel-forbrug spiller ind på forskellige områder.

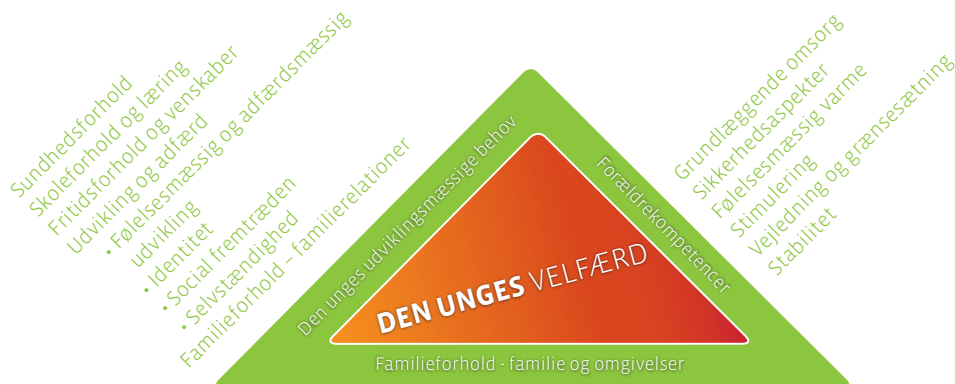
Udredning af den unges situation og problemer

Integrated Children's System (ICS) er et sagsbehandlings- og udredningsredskab, der er udviklet til at støtte sagsbehandleren i det socialfaglige arbejde med udsatte børn og unge og deres familier. Metoden er med understøttelse af Socialstyrelsen ved at blive indført i halvdelen af landets kommuner.

Du kan som sagsbehandler bruge ICS til at komme rundt om alle de faktorer, som påvirker og har betydning for den unges situation. Metoden sætter den unges behov i centrum for samtalen og understøtter derved intentionerne i Barnets Reform⁶. Metoden systematiserer de seks punkter, der indgår i den børnefaglige undersøgelse og bygger på en forståelse af, at børn og unges velfærd formes i samspillet mellem tre hovedområder:

- Den unges udviklingsmæssige behov.
- Forældrekompetencer.
- Familieforhold – familie og omgivelser.

Metoden gør det synligt, hvordan den unges behov spiller sammen med hans netværk og det omkringliggende samfund.

Familiens historie og funktion
Slægtninge og andre i familiens netværk
Boligen
Beskæftigelse
Økonomi
Familiens relationer til omgivelserne

- Familiens sociale integration
- Lokalsamfundsressourcer

6 <http://www.socialstyrelsen.dk/ics/viden>. På hjemmesiden kan du læse mere om den socialfaglige metode ICS samt om den it baserede understøttelse i systemet DUBU. Du kan også downloade eller bestille 'Barnets velfærd i centrum - ICS håndbog', der er udarbejdet af den Sociale Højskole i Odense og i København.

Konkret anvendelse af ICS-trekanten

Når ICS-trekanten anvendes i sagsbehandlingen, sker det ved hjælp af særlige blanketter eller i DUBU, som er et IT-baseret sagsbehandlingssystem.

Udredning og rusmidler

Når du skal i gang med en udredning af en ung med et rusmiddelmisbrug, kan du med fordel supplere § 50-undersøgelsen eller ICS med de screeningsredskaber, der anvendes i misbrugsregi. Se næste kapitel.

Tjekliste: Sagsbehandling

- ☐ Sætter du den unges behov og ønsker i centrum i sagsbehandlingen?
- ☐ Kommer du hele vejen rundt om den unges problemstillinger i udredningen?
- ☐ Inddrager du den unges synspunkter og oplevelse af problemerne?
- ☐ Sikrer du, at der udarbejdes en handleplan for den unge?
- ☐ Sørger du for, at der er sammenhæng mellem handleplan og leverandørkontrakten?

“

Det er vigtigt, at vi sagsbehandlere kender de muligheder, der er i de eksisterende tilbud til de unge. For vi får ikke bare lige det her fantastiske tilbud, der kan rumme alle dem, der har problemer med rusmidler. Hvis vi kender tilbuddene, ved vi også, hvad der kan lade sig gøre”

- Sagsbehandler på
børn- og ungeområdet

- Pædagog på døgninstitution

8. Udmøntning af støtte og/eller behandling

Værd at vide

- Ambulant misbrugsbehandling til unge
- Kontaktperson til den unge
- Kombinationsforanstaltninger
- Anbringelse eller aflastning
- Efterværn

Redskaber

- Behandlingsplanen
- Screeningsredskaber i misbrugscentre
- Screening og udredning af psykiske problemer

Læs med hvis du er...

Fagperson som arbejder med sårbare unge med rusmiddelproblemer

- Hvis du vil have et indblik i den videre støtte, en ung kan få, når en bekymring udvikler sig til en egentlig indsats.

DEN GODE STØTTE til en ung med rusmiddelproblemer – hvordan udmøntes den?

Indsatsen overfor unge med rusmiddelproblemer kan være mere eller mindre omfattende. Den skal imødekomme den unges rusmiddelproblemer, men den skal også være målrettet de andre aspekter af den unges liv, hvor hun kan have brug for støtte. Dette kræver en helhedsorienteret, individuelt tilrettelagt indsats.

Som fagperson, der er tæt på en ung med rusmiddelproblemer, kan det være brugbart at have indblik i, hvad der foregår i de tilbud, unge med rusmiddelproblemer visiteres til. Ved at kende tilbuddene, har du også lettere ved at vide, hvilke reaktioner og ændringer du kan forvente hos den unge.

I dette kapitel får du viden om centrale elementer i nogle af de tilbud, der ofte benyttes i støtten til unge med rusmiddelproblemer. I sidste del af kapitlet kan du læse om nogle af de redskaber, der bruges i tilbuddene – behandlingsplanen og forskellige udredningsværktøjer.

Værd at vide

Ambulant misbrugsbehandling til unge

Når en ung har så store sociale og psykiske problemer forbundet med sit rusmiddelforbrug, at hun har svært ved at fungere i sin hverdag, kan et egentligt behandlingstilbud være vejen frem.

En del kommuner har ambulante misbrugsbehandlingstilbud, der er målrettet unge *under* 25 år, og i nogle tilfælde også tilbud der udelukkende er målrettet unge *under* 18 år.

Andre kommuner bruger tilbud til voksne, når de henviser unge *over* 18 år til ambulant behandling. Når det er tilfældet, er det vigtigt at sikre, at det pågældende tilbud har viden om de særlige problemer, der kendetegner netop det at være ung.

Den særlige ungebehandling

Der er forskel på at behandle voksne og unge med rusmiddelproblemer. Mange ungebehandlere oplever, at motivationen og baggrunden for at gå i behandling er anderledes hos unge end hos voksne.

De færreste unge ønsker eksempelvis at stoppe helt med at tage rusmidler - selv om de er i behandling. En del unge vil derimod gerne fortsat forbruge alkohol og have et rekreativt forbrug af hash, mens de er i behandling. Det hænger sammen med de unges opfattelse af rusmidlerne: Mange anser ikke alkohol og hash for at være "farlige" rusmidler, ligesom de ikke opfatter hash som et egentligt "stof". Samtidig har unge ofte ikke oplevet samme omfang af negative konsekvenser ved et misbrug som voksne med et længere misbrugsforløb bag sig.

En anden forskel mellem voksne og unge i behandling er, at nogle unge ikke selv har opsøgt behandlingstilbuddet. De føler sig presset af andre eksempelvis deres familie, kommunen eller skolen til at gå i behandling.

Et ambulant misbrugsbehandlingstilbud skal kunne rumme alle disse dilemmaer, når man arbejder med unge.

Blik for dilemmaer

For en sagsbehandler er dilemmaerne i ungebehandlingen også vigtige at kende til. Det betyder noget for samarbejdet med behandlingsstedet.

En udfordring i samarbejdet kan være, at man har forskellige forventninger til behandlingen af de unge. Behandlere kan opleve, at fagpersonerne i kommu-

nen, kriminalforsorgen eller andre steder, hvorfra den unge er blevet henvist til behandling, har ønsker, som behandlerne har svært ved at forene med deres arbejdsmetoder for eksempel urinprøvekontrol af en ung. På samme måde kan en sagsbehandler undre sig over, hvad der foregår på misbrugscenteret, og hvordan fagpersonerne håndterer behandlingen af en ung.

I kapitel 6 om samarbejde kan du få inspiration til, hvordan du og dine samarbejdspartnere kan få mere indblik i hinandens arbejde.

Kontaktperson til den unge

En kontaktperson er en voksen, der kan give støtte på det nære og personlige plan. Det er en voksen, som den unge kan dele sine bekymringer med, og som kan støtte den unge i praktiske aspekter i hendes hverdag. Kontaktpersonordningen er en af de mest udbredte foranstaltningstyper til udsatte unge.

Hvad laver en kontaktperson?

Hvis ordningen skal fungere, skal der være etableret et tillidsfuldt forhold mellem fagpersonen og den unge. Kontaktpersonen rådgiver og støtter den unge i forskellige ting – lige fra praktiske ting, rusmiddelproblemer til vejledning om uddannelse.

Ordningen kan altså bruges meget forskelligt alt efter den unges behov. En kontaktperson kan have en begrænset funktion, der alene forholder sig til den unges rusmiddelproblemer, men ordningen kan også være mere omfattende og rette sig mod hele den unges livssituation.

Der er også forskel på, hvor ofte den unge har kontakt med sin kontaktperson. Nogle unge ser sin kontaktperson op til tre gange ugentligt, mens andre unge kun ser kontaktpersonen en gang om ugen.

Hvem er kontaktpersonen?

Nogle kommuner har et kontaktpersonkorps, som man kan trække på. Andre kommuner køber ydelsen hos en privat leverandør. Endelig er der kommuner, der finder en egnet kontaktperson i den unges netværk.

Da kontaktpersonens primære opgave er at etablere en tillidsfuld relation til den unge, er det vigtigt at udpege en person, som den unge føler sig tryk ved (Vejledning nr. 3 til serviceloven, pkt. 320).

Kontaktpersonen behøver ikke nødvendigvis at have viden om misbrug. Har per-

sonen ikke en sådan viden, har den unge måske brug for andre tilbud, hvor denne viden er til stede.

Kombinationsforanstaltninger

En kombinationsforanstaltning er kort sagt en slags “pakkeløsning” til en ung med problemer, hvor den unge både kan få hjælp til sine rusmiddelproblemer og støtte til andre problemer som f.eks. skolemæssige og familierelaterede problemer.

Et eksempel på en kombinationsforanstaltning er et kommunalt ungeteam. Ungeteamet kan tilbyde at være bisidder ved den unges møder med kommunen, at have individuelle samtaler med den unge – omkring misbruget, men også hjælpe den unge med praktiske ting i hverdagen og tilbyde at deltage i fællesaktiviteter. Et andet eksempel kan være et ungecenter, hvor den unge for eksempel bor i et døgntilbud samtidig med, at hun deltager i individuel behandling eller gruppebehandling for misbruget. En anden mulighed kan være gruppebehandling på ungdomsuddannelser, som nævnes i kapitel 5.

Kombinationsforanstaltninger retter sig mod udsatte unge og deres forholdsvis omfattende problemer, hvor rusmiddelproblemer kan være et af problemfelterne.

Anbringelse eller aflastning

For nogle unge kan misbruget medføre, at de kan have gavn af at skifte miljø. Det kan handle om, at den unge kan have brug for en tæt socialpædagogisk støtte, et helle fra familien, stabilitet, en anden omgangskreds eller noget femte.

I de tilfælde giver serviceloven mulighed for, at man kan iværksætte tilbud som:

- Aflastning hos plejefamilie, døgninstitution, eller lignende.
- Anbringelse på en døgninstitution, der har kendskab til misbrugsproblestillinger.

Efterværn

Når en ung afslutter sit støtteforløb eller behandling, starter en ny fase, som er mindst ligeså vigtig. Flere undersøgelser peger på, at netop det forløb, der kommer efter behandlingen, er afgørende for, om den unge kan fastholde de mål, der er opnået gennem behandlingen.

Efterværnet er en støtte til de unge, der umiddelbart op til de fylder 18 år har modtaget støtte efter servicelovens § 52 stk. 3, enten i form af en anbringelse eller en kontaktperson. Efterværnet kan tilbydes fra den unges 18. år, til den unge fylder 23 år, og bevilges efter § 76 i serviceloven.

Efterværnsstøtte efter § 76 i serviceloven vil ofte bestå af, at den unge får tildelt eller beholder sin nuværende kontaktperson efter det 18. år. Andre støttetilbud kan dog også sættes i værk til en ung, der har været anbragt umiddelbart op til hun fylder 18 år, med henblik på at sikre den unge en god overgang til en selvstændig tilværelse.

Redskaber *Behandlingsplanen*

Behandlingsplanen – eller den pædagogiske plan – er leverandørens arbejdsredskab, når en indsats skal føres ud i livet. Det er derfor leverandøren, der udarbejder behandlingsplanen.

Formål

Som udgangspunkt udarbejdes planen af leverandøren i samarbejde med den unge og eventuelt hendes forældre, og den tager udgangspunkt i de mål, der er opstillet i handleplanen. Ved tilbud, der ikke er iværksat efter § 101, er behandlingsplanen ikke et lovpligtigt krav, men behandlingsplanen er et rigtig godt redskab at have for alle parter – både kommunen, leverandøren og den unge.

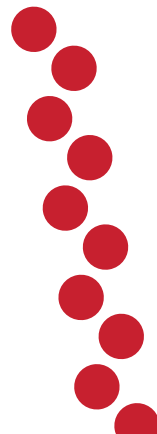
Formålet med planen er at beskrive, hvordan målene fra handlingsplanen føres ud i praksis, og hvilke midler eller metoder der vil blive anvendt.

Indhold

Behandlingsplanen kan indeholde en beskrivelse af mål, der relaterer sig til selve misbruget, for eksempel reduktion eller ophør.

Derudover kan planen indeholde mål og konkrete metoder for:

- Støtte til den unges skolegang/uddannelse.
- Støtte til etablering af netværk med familie og venner.
- Støtte til deltagelse i fritidsinteresser.

Screeningsredskaber i misbrugscentre

En del misbrugscentre foretager en generel screening af den unges situation, hvor man udover at afdække rusmiddelproblemerne spørger ind til andre forhold i den unges liv.

De mest kendte screeningsredskaber i misbrugsregi er:

- UngMAP (Danmark)
- EuropASI (Europa/USA)

UngMAP

Det mest udbredte screeningsredskab, der er målrettet unge *under* 18 år i Danmark, er UngMAP. Redskabet er et standardiseret redskab og udviklet af Center for Rusmiddelforskning.

UngMAP bygger til dels på spørgsmålene i ASI (se nedenfor). Redskabet består af et spørgeskema og et computerprogram, som data testes ind i⁷.

Spørgsmålene fokuserer på tre områder:

- Den unge (rusmidler, psykiske og adfærdsmæssige problemer og individuelle ressourcer).
- Den unges sociale netværk (familie, skole, arbejde, fritid).
- Det professionelle hjælpesystem som den unge er i kontakt med (plejefamilie, Støttekontaktperson mm.).

Redskabet er tænkt som et kortlægningsredskab, men mange behandlingssteder anvender det også som screeningsredskab. Dette kan lade sig gøre, da det kommer rundt om væsentlige områder i den unges liv.

EuropASI

EuropASI (European Addiction Severity Index) er et lovpligtigt screeningsredskab. Det er en interviewmodel, som skal anvendes til unge over 18 år såvel som til voksne ved indskrivning i ambulant- og døgnbehandling⁸.

EuropASI belyser følgende ni områder:

- Stof.
- Alkohol.
- Kriminalitet.
- Familie og netværk.

7 Kortlægningskemaet UngMAP findes online på www.crf.au.dk

8 ASI interviewkemaet findes online på www.emcdda.europa.eu

- Sociale forhold.
- Økonomi.
- Arbejde.
- Fysik.
- Psykisk helbred.

Udover at kortlægge borgerens baggrund og belastning inden for de ni områder kan screeningsredskabet også bruges til at vurdere et konkret problem. Dermed kan det hjælpe med at gøre indsatsen mere målrettet.

Genudredning af den unge

Genudredning er et vigtigt element i en god støtte til unge med misbrugsproblemer.

Ved en genudredning bliver det muligt at vurdere, hvordan den unge udvikler sig gennem behandlingen, og om der er nye steder, der skal sættes ind. Måske har den unge behov for et andet tilbud. Eller måske er hun gennem sin behandling blevet opmærksom på nye aspekter, som med fordel kan inddrages i behandlingen.

Screening og udredning af psykiske problemer

En del unge med rusmiddelproblemer slås med psykiske problemer og udviklingsforstyrrelser og kan have et psykiatrisk behandlingsbehov. Det kan for eksempel være, at den unge har en udviklingsforstyrrelse som ADHD eller lider af en personlighedsforstyrrelse som skizofreni.

Nogle behandlingssteder screener unge for psykiske problemer. Det sker ved hjælp af screeningsredskaber, som kan give indikationer på, om den unge har psykiske problemer.

Viser en ung tegn på psykiske problemer, skal der foretages en psykiatrisk udredning hos en psykiater. Når der laves en psykiatrisk udredning af en ung, betyder det, at der gives et mere dybdegående billede af den unges situation, som gør det muligt at stille en diagnose og igangsætte en eventuel medicinsk behandling.

Unge, som både har en psykiatrisk diagnose og et misbrug, betegnes ofte som dobbeltbelastede. Det kan være en udfordring for misbrugsbehandlingen og psykiatrien at skabe samarbejde om at behandle denne gruppe unge, som kan opleve "at falde mellem to stole". Indenfor de seneste år har flere projektinitiativer forsøgt at nedbryde disse systembarrierer. Dette er gjort gennem målrettet samarbejde på tværs af misbrugsbehandlingen og psykiatrien, hvor man nogle steder har samlet begge fagekspertiser i samme hus.

9. Mere viden

Måske er du blevet nysgerrig efter at læse mere om unge med rusmiddelproblemer. For at gøre det let og overskueligt, har vi her samlet en række bøger og hjemmesider, der beskæftiger sig med de forskellige temaer, der er blevet præsenteret i hæftet. Du kan også se hvilke hjemmesider, bøger og rapporter, de forskellige kapitler er skrevet på baggrund af.

I 2012 blev Servicestyrelsen ændret til Socialstyrelsen. Publikationer udgivet i Servicestyrelsens navn kan findes på Socialstyrelsens hjemmeside www.socialstyrelsen.dk.

Hjemmesider

Vi har flere steder i hæftet hentet inspiration fra Socialstyrelsens hjemmesider:

Unge Misbrug er en hjemmeside, der henvender sig til fagpersoner, der kommer i kontakt med unge, der har et problematisk forbrug af rusmidler:
www.socialstyrelsen.dk/unges-misbrug

Børn og Unge er en hjemmeside med viden om og initiativer rettet mod sårbare og udsatte unge:
www.socialstyrelsen.dk/born-og-unge

DUBU er en hjemmeside der præsenterer den socialfaglige metode ICS samt den IT baserede understøttelse i systemet DUBU:
www.socialstyrelsen.dk/ics

Inddrag nu er en hjemmeside, der præsenterer inddragende metoder i arbejdet med kriminalitetstruede unge, metoder der også kan anvendes i arbejdet med sårbare og udsatte unge med rusmiddelproblemer:
www.inddrag.nu

VISO er en national Videns- og Specialrådgivningsorganisation, der rådgiver kommuner, borgere, institutioner og tilbud, når den rette ekspertise ikke findes i kommunen.

Hvis du som fagperson har brug for specialistrådgivning i forhold til socialt udsatte børn, unge og voksne, kan du kontakte VISO og drøfte din sag med en VISO-konsulent.

VISO kontaktes på telefonnummer: 72 42 40 00.

www.socialstyrelsen.dk/viso

Tilbudsportalen rummer en oversigt over alle godkendte tilbud på det specialiserede sociale område. Her er tilbuddene samlet med central information om leverandøren, ydelsen, målgruppen, taksten m.m., og du kan sammenligne de forskellige relevante tilbud.

www.tilbudsportalen.dk

Endvidere kan du finde lovgivninger anvendt i hæftet på:

www.retsinfo.dk

2. Fra brug til misbrug

Bengtson, Tea Torbenfeldt m.fl. 2009: *"Kortlægning af kommunernes foranstaltninger for udsatte unge"*. SFI.

Ege, Peter (2004): *"Stofmisbrug + afhængighed hos unge og voksne"*. Hans Reitzels Forlag.

Järvinen, Margretha m.fl. (red.) (2010): *"Stoffer og natteliv"*. Hans Reitzels Forlag.

Jespersen, Cathrine m.fl. (2006): *"Unge sociale problemer. En forskningsoversigt"*. SFI.

Jensen, Peter m.fl. (2008): *"Døgnanbragte unge og rusmidler – en håndbog for døgnmedarbejdere"*. SPUK og PHIL INKLUSIVE.

Jensen, Peter m.fl. (2011): *"Døgnanbragte unge bruger også rusmidler – erfaringer fra DUR 2.0. – et kompetenceudviklingsforløb for døgnmedarbejdere"*. SPUK og PHIL INKLUSIVE.

Knudsen, Lajla m.fl. 2010: *"Effekten af kommunernes forebyggende foranstaltninger for unge"*. SFI.

Pedersen, Willy (1998): *"Bittersøtt – ungdom/socialisering/rusmidler"*. Oslo Universitetsforlaget.

Pedersen, Mads Uffe (2005): *"Udvikling af misbrug og afhængighed af rusmidler"*. Aarhus Universitetsforlag.

Pedersen, Mads Uffe m.fl. (2009): *"13-17-årige piger der misbruger rusmidler, og den behandling de tilbydes"*. Center for Rusmiddelforskning.

Pedersen, Mads Uffe m.fl. (red) (2010): *"Unge, rusmidler og sociale netværk"*. Aarhus Universitetsforlag.

Servicestyrelsen (2008): *"Under huden på problemet – socialt arbejde med unge med misbrug"*. Servicestyrelsen

Vind, Leif m. fl. (2010): *"Behandling og andre sociale indsatser der tilbydes unge, der bruger rusmidler: strukturer, evidensorienteringer og tidlige identificeringer/indsatser i folkeskoler og ungdomsuddannelser"*. Center for Rusmiddelforskning.

Vind, Leif m.fl. (2006): *"Ambulante behandlingstilbud til unge under 18 år med misbrugsproblemer"*. Center for Rusmiddelforskning.

3. Bekymret? De første skridt

Andersen, Dines (2011): *"Skolernes samarbejde – kortlægning af skolernes kontakt med kommunale foranstaltninger og andre institutioner"*. SFI.

Servicestyrelsen (2011): *"Dialog om tidlig indsats – udveksling af oplysninger i det tværfaglige SSD-samarbejde og fagpersoners underretningspligt"*. Servicestyrelsen

Servicestyrelsen (2011): *"Håndbog om barnets reform"*. Servicestyrelsen.

Undervisningsministeriet (2001): *"Vejledning om PPR – pædagogisk-psykologisk rådgivning"*. Undervisningsministeriet.

4. Relationen til den unge

De Jong, Peter m.fl. (2006): *"Løsningsfokuserede samtaler"*. Gyldendal Akademisk.

Henriksen, Klaus Goldschmidt m.fl. (2011): *"Kontaktperson. Social og pædagogisk håndbog"*. SPUK.

Jensen, Peter m.fl. (2008): *"Døgnanbragte unge og rusmidler – håndbog for døgnmedarbejdere"*. SPUK og PHIL INKLUSIVE.

Miller, William R. m.fl. (2004): *"Motivationssamtalen"*. Hans Reitzels Forlag.

Møller, Lis (2008): *"Anerkendelse i praksis - om udviklingsstøttende relationer"*. Akademisk forlag

Mårtensson, Brian Degn m.fl. (2009): *DAKT-håndbogen*. Hans Reitzels Forlag.

Sundhedsstyrelsen (2006): *"Stoflex"*. Sundhedsstyrelsen

Thorsteinsson, Haldur Gilstón m.fl. (2010): *"Jeg kommer heller ikke i dag – om støtte af sårbare unge i uddannelse"*. Undervisningsministeriet & Psykiatrifonden.

5. Den unges netværk

Hansen, Susanne Pihl (2011): *"Hashgrupper på ungdomsuddannelser. Inspirations- og metodehæfte"*. U-turn.

Henriksen, Klaus Goldschmidt m.fl. (2011): *"Kontaktperson. Social og pædagogisk håndbog"*. SPUK.

Järvinen, Margretha m.fl. (red.) (2010): *"Stoffer og natteliv"*. Hans Reitzels Forlag.

Moustgaard, Ulrikke (2008): *"Alle har brug for et frirum. Historier om at skabe forandring i familier, hvor en ung bruger rusmidler"*. U-Turn.

Pedersen, Mads Uffe m.fl. (red.) (2010): *"Unge, rusmidler og sociale netværk"*. Aarhus Universitetsforlag.

Pigegruppen i Saxogade (2008): *"Søde piger – vilde liv"*. Københavns Kommune.

Socialforvaltningen Københavns Kommune (2008): *"Hardwork – udsatte unge på vej mod nye mål"*.

Thorsteinsson, Haldur Gilstón m.fl. (2010): *"Jeg kommer heller ikke i dag – om støtte af sårbare unge i uddannelse"*. Psykiatrifonden og Undervisningsministeriet.

6. Det gode samarbejde

Ejrnæs, Morten (2004): *"Faglighed og tværfaglighed – vilkårene for samarbejdet mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærere og socialrådgivere"*. Akademisk Forlag

Jensen, Peter m.fl. (2008): *"Døgnanbragte unge og rusmidler – en håndbog for døgnmedarbejdere"*. SPUK og PHIL INKLUSIVE.

Servicestyrelsen m.fl. (2008): *"Bedre tværfaglig indsats – for børn og unge i familier med misbrug og sindslidelse"*. Servicestyrelsen.

7. Sagsbehandling

Knudsen, Lajla m. fl. (2010): *"Effekten af kommunernes forebyggende foranstaltninger for unge"*. SFI.

Pedersen, Mads Uffe (2005): *"Udvikling af misbrug og afhængighed af rusmidler"*. Aarhus Universitetsforlag.

Servicestyrelsen (2010): *Stofmisbrug i socialt fagligt perspektiv*, Servicestyrelsen.

Servicestyrelsen (2010): *"God sagsbehandling på stofmisbrugsområdet"*. Servicestyrelsen.

Servicestyrelsen m. fl. (2011): *"Håndbog om barnets reform"*. Servicestyrelsen.

8. Udmøntning af støtte og/eller behandling

Frederiksen, Kirsten m.fl. (2009): *"Projekt Bedre Udredning – kvalitet i den psykiatriske udredning af sindslidende misbrugere"*. Århus Kommune.

Henriksen, Klaus Goldsmidt m.fl. (2011): *"Kontaktperson – Social og pædagogisk håndbog"*. SPUK.

Knudsen, Lajla m.fl. (2010): *"Effekten af kommunernes forebyggende foranstaltninger for unge"*. SFI.

Ludvigsen, Kathrine Louise Bro (2012): *"Projekt Socialsygepleje – i psykiatrien"*. KABS.

Orbe, Dan (2010): *"Fra labyrinten – Om behandling i U-turn, Københavns Kommunes tilbud til unge, der har problemer med stoffer"*. U-turn.

Vadsgaard, Kurt (2008): *"Tidlig opsporing af unge under 18 år med dobbeltdiagnose eller risiko for udvikling heraf"*. Århus Ungdomscenter.

Vind, Leif m.fl. (2010): *"Behandling og andre sociale indsatser der tilbydes unge, der bruger rusmidler: strukturer, evidensorienteringer og tidlige identificeringer/indsatser i folkeskoler og ungdomsuddannelser"*. Center for Rusmiddelforskning.

Unge med rusmiddelproblemer har brug for støtte fra fagpersonerne omkring sig. De har det typisk svært på mange områder i deres liv og hverdag, og de oplever ikke altid, at deres problemer med rusmidler er de største eller dem, der fylder mest. Mange unge er tilbageholdende med at søge hjælp, men de vil ofte gerne i dialog.

Som fagperson har du en vigtig rolle at spille for disse unge. Du kan ikke løse deres problemer, men du kan hjælpe dem godt på vej. Det kan du gøre ved at gå i dialog med de unge og støtte dem i at komme i gang med en positiv proces, der bringer dem derhen, hvor de gerne vil være i deres liv her og nu i hverdagen, men også i fremtiden.

Her i hæftet kan du få inspiration og støtte til opgaven. Hæftet giver dig både viden og redskaber til, hvordan du kan gribe det an, når du står over for en ung med rusmiddelproblemer. Du kan også læse om – og blive godt klædt på til – samarbejdet med andre fagpersoner omkring den unge.

Hæftet henvender sig først og fremmest til dig, der som fagperson enten omgiver de unge i deres hverdag, for eksempel på skole og uddannelse. Eller dig som arbejder med støtte til unge, eksempelvis som sagsbehandler, ungekonsulent, UU-vejleder eller kontaktperson.

ISBN 978-87-92743-98-5

Elektronisk ISBN 978-87-92743-99-2

SOCIALSTYRELSEN

